

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Veebiajakirjanike tööd mõjutavad tegurid

Bakalaureusetöö

Autor: Gunnar Lehest
Juhendaja: Marju Himma-Kadakas, MA

Tartu
2012

SISUKORD

SISUKORD	2
1. SISSEJUHATUS	4
2. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	6
Töös käsitletavad põhimõisted	6
2.1 Veebiajakirjanike tööd mõjutavad tegurid	8
Mahupiirangute puudumine.....	8
Kiirus ja koheusus	8
Lühendatud uudistetsükkel.....	10
2.2 Väärtused ja regulatsioon	11
Uudisväärtuste kriteeriumid	11
Uudistoimetuste läbipaistvus ja usaldusväärsus	13
2.3 Veebiajakirjanike identiteet ja professionaalsed oskused	15
Veebiajakirjaniku defineerimine	15
Professionaalsed oskused	15
Konvergensed ajakirjanikud.....	16
2.4 Varasemad uuringud Tartu Ülikoolis	17
3. UURIMISMETOODIKA JA VALIM	19
3.1 Uurimismetoodika ja tööprotsessi kirjeldus	19
3.2 Valim	21
Intervjueeritavate profiilid.....	23
4. UURIMISKÜSIMUSED	25
5. TULEMUSED	26
5.1 Veebiajakirjanike tööd mõjutavad tegurid	26
Töökeskkond	26
<i>Multitasking</i>	29
Nõuded lugude arvule	30
Teemade sissevool toimetusse.....	33
Konkurents	37
5.2 Väärtused ja regulatsioon	42
Teemavalik lähtuvalt klikkide arvust	42
Teemavalik lähtuvalt uudisväärtuse kriteeriumitest	44
Toimetuste regulatsioon vigade ennetamisel ja parandamisel.....	47
5.3 Veebiajakirjaniku identiteet ja professionaalsed oskused	51
Veebiajakirjaniku enesemääratlus	51

Professionaalsed oskused ja konvergentsi mõju nendele	54
6. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	61
6.1 Vastused uurimisküsimustele	61
6.2 Edasised uurimisvõimalused	68
KOKKUVÕTE.....	70
SUMMARY	72
VIIDATUD ALLIKAD.....	74
LISAD	76
Lisa 1. Süvaintervjuude struktuur.....	76

1. SISSEJUHATUS

Käesoleva uurimustöö põhieesmärk on kaardistada peamised veebiajakirjanike tööd mõjutavad tegurid. Ühtlasi otsin vastust küsimustele, millised oskused peavad veebiajakirjanikul tänapäeval olema ja kellena veebiajakirjanikud ise end pidevalt muutavas *online*-meedia keskkonnas identifitseerivad. Lisaks uurin, millistele uudisväärtustele veebiajakirjanikud teemade valikul tuginevad ning kuidas on toimetustes reguleeritud grammatikavigade ennetamine ning faktivigade tagantjärele parandamine. Antud bakalaureusetöö on jätkuks 2011. aasta detsembris kaitsitud seminaritööle „Veebiajakirjanike töö kvaliteeti mõjutavad tegurid Delfi ja Tartu Postimehe näitel“, mille empiiriliseks aluseks oli novembris ja detsembris tehtud kaks neljatunnist vaatlust Delfi ja Tartu Postimehe toimetuses ühe reporteri kõrval. Bakalaureusetöös viisin lisaks läbi kaheksa intervjuud Delfi, Tartu Postimehe, Õhtulehe ja ERR-i uudisportaali veebitoimetustes. Sama küsimustiku alusel uuris veebiajakirjanike tööruutine ja väärtusi mu juhendaja Marju Himma-Kadakas Rootsis *Expressen*'i toimetuses. Seega kõrvutan saadud tulemusi ka Rootsis läbi viidud uurimusega.

Bakalaureusetöö teoreetilises osas annan põgusa ülevaate töös kasutatud põhimõistetest ja veebi kui meediumi eripäradest, peamistest veebiajakirjaniku tööd mõjutavatest teguritest välisautorite arvates, veebiajakirjanduse usaldusväärtust ja läbipaistvust puudutavatest teooriatest ning veebitoimetuses vaja minevatest professionaalsetest oskustest väliskirjanduse põhjal.

Seejärel kirjeldan uurimustöös kasutatud metoodikat, tuues välja süvaintervjuu kui tööks valitud meetodi tugevad ja nõrgad kohad ning intervjuu küsimustiku täpse struktuuri. Töö teises pooles esitan vaatluse ja intervjuude käigus välja tulnud tulemused, mida hiljem järelduste ja diskussiooni osas kriitilise pilguga analüüsin.

Veebiajakirjaniku töövaldkonna teema valisin seminaritööks eelkõige professionaalsest huvist ajendatuna, kuna olen ise just üsna värskelt, 2011. aasta septembris Eesti Päevalehe

paberväljaandest siirdunud puhtalt *online*-uudiseid vahendavasse Delfisse. Töötan spordiajakirjanikuna alates 2007. aastast.

Soovin tänada panuse eest selle töö valmimisse oma juhendajat ning kõiki, kes nõustusid uurimuses osalema.

2. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Töös käsitletavad põhimõisted

Viimasel kümnendil veebiajakirjanduse üks enim tsiteeritumaid teadlasi Mark Deuze on 2001. aastal veebiajakirjandust nimetanud neljandaks ajakirjanduse liigiks, mille teevad teistest ajakirjanduse tüüpideks eriliseks tema tunnusjooned nagu multimediaalsus, interaktiivsus ja hüpertekstuaalsus.

Multimediaalsus

Multimediaalsuse all mõeldakse teksti, graafika, heli, hääle ning (seisva ja liikuva) pildi ulatust, mis on tõlgitud ühtsesse digitaalsesse vormi (Dahlgren 1996, Paulussen, 2004 kaudu). Üks tähtsamatest multimeedia mõjudest on see, et veebiajakirjanik peab õppima nende erinevate formaatidega töötama. Oma kirjutisele lisaks peab ajakirjanik oskama otsustada, milline osa tema loost kannab endas teksti ja milline osa audio ja/või visuaalseid elemente (Paulussen, 2004).

Interaktiivsus

Vengerfeldti & Runneli (2004) järgi tähistab märksõna interaktiivsus meediakasutaja aktiivset kaasatust meediasse, võimalust osaleda meediasisu loomisel. Interaktiivsust on defineeritud ka kui võimet kellegi teise sisuga manipuleerida või seda muul moel muuta ning auditooriumi liikmena lisada sellele uut sisu (Downes & McMillan 2000, Steuer 1992, Robinson 2010: 127 kaudu). Domingo (2008) ütleb aga, et interaktiivsus oli 1990-ndate aastate sõnakõlks ning nüüd nimetatakse seda hoopis osalusajakirjanduseks. Käesolevas töös on interaktiivsust

käsitletud tulemuste osa peatükis „Teemade sissevool toimetusse“ ja disussioonis kui lugeja kaasamist ajakirjandusliku sisu muutmisel.

Konvergennts

Domingo (2007: 1) sõnul on konvergennts väga mitmetähenduslik mõiste, mida on kasutatud kirjeldamaks erinevaid ajakirjanduse trende, millel on midagi ühist. Teisisõnu iseloomustab konvergennts piiride hägustumist erinevate meediumide, professionaalsete oskuste ja rollide vahel. Selle laia mõiste kitsendamiseks on ta esmalt jaotanud konvergenntsi nelja dimensiooni: integreeritud tootmine (*integrated production*), paljuoskuslikud ajakirjanikud (*multiskilled professionals*), mitmele platvormile tootmine (*multiplatform delivery*) ja aktiivne auditoorium või lugejaskond (*active audience*), millest antud töö kontekstis tuleb juttu kahest esimesest, kõige rohkem paljuoskuslikest ajakirjanikest.

Paljuoskuslik ajakirjanik

Paljuoskuslikkuse on Domingo (2007: 8) omakorda jaotanud kolmeks parameetriks: meediumipõhine paljuoskuslikkus (*media multiskilling*, ajakirjanikud toodavad sisu erinevate meediumide jaoks), temaatiline paljuoskuslikkus (*issue multiskilling*, ajakirjanikud kajastavad erinevaid teemavaldkondi) ja tehniline paljuoskuslikkus (*technical multiskilling*, reporterid peavad teostama kõiki uudistootmises vajalikke tehnilisi toimimuid).

Meediumipõhine paljuoskuslikkus pakub eriti palju kõneainet neis maades, kus ajalehed ja veebiväljaanded on ühendatud ringhäälinguga ehk televisiooni või raadioga. Eesti meediamaaastikul sellist ühinemist veel toimunud ei ole ning antud töös käsitlen meediumipõhilist paljuoskuslikkust seetõttu enamasti ajalehte ja veebi korraga tootmise kontekstis.

Multitasking

Multitasking'i ehk mitme ülesande korraga täitmise all mõtlen ma antud töös olukorda, kus ajakirjanik töötab korraga mitme erineva artikli kallal või täidab korraga mitut erinevat tööülesannet.

2.1 Veebiajakirjanike tööd mõjutavad tegurid

Mahupiirangute puudumine

Stovall (2004) nimetab veebireporteri üheks eeliseks ajalehereporteri ees mahupiirangute puudumist. Ta toob välja, et kui ajalehereporter peab arvestama viiesaja või kuuesaja sõnaga, mille sisse tema lugu peaks ära mahtuma, siis internet kaotab need piirangud täielikult. Veebireporter võib kasutada kõnet, mida ta kajastama peab, täies mahus; allikate biograafilist informatsiooni ning kaarte, tulpasid ja pilte, mis aitavad lugejal teemast aru saada. Nad võivad kasutada ka intervjuude audiomaterjali või videosid kohtadest, kus lugu aset leidis. Stovall märgib aga, et praktilisest vaatepunktist vaadatuna on ka tegelikult veebis piirangud nagu näiteks ekraani suurus või aeg, mis kulub veebikülje külastajal informatsiooni ekraanile laadimiseks. „Piiranguks võib olla kas või aeg, mida reporter on valmis kulutama (ning tema organisatsioon valmis toetama) vajaliku info kogumiseks.“ (Stovall, 2004: 6).

Kiirus ja koheusus

Ajakirjanike sõnul seisneb nende töö uudiste vahendamises, mis omakorda tähendab, et nad töötavad õhkkonnas, kus olulised märksõnad on koheusus, kiirus, kiirete otsuste langetamine, rutakus ning kiirendatud reaalajas tegutsemine (Deuze, 2005: 449).

Deuze (2005) kirjutab veel, et USA-s ning teistes riikides läbi viidud küsitlustest on selgunud, et n-ö *non-stop 24/7* digitaalses keskkonnas töötavate ajakirjanike jaoks tekitab kiiruse mõiste

kahesuguseid arvamusi. Ühelt poolt nähakse selles *online*-meedia põhiväärtust, teisalt aga kardetakse selle negatiivset mõju ajakirjanduse kvaliteedile.

Karlsson (2011: 286) märgib Halli (2001), Spence'i ja Quinn'i (2008) uurimustele viidates, et informatsiooni kiire pealevool tekitab olukorra, kus ühikud ehk artiklid avaldatakse enne, kui need valmis saavad. Mitteterviklike ehk teisisõnu pooleli olevate uudiste fenomeni on viimase kümnendi jooksul uuritud peamiselt kolmest vaatenurgast: suhetes uudiste tootjatega, suhetes uudiste tarbijatega ning uudiste sisuga.

Kohesus ehk uudise võimalikult kiire avaldamine selle sündmuse toimumise hetkest on Karlssoni sõnul veebiajakirjanike jaoks üks olulisemaid faktoreid – nad tajuvad kohesuse vajalikkust, kuid tunnevad samas, et see kujutab ohtu artiklite tõsiseltvõetavusele. Sama faktorit uudiste tarbija vaatenurgast uurides on välja selgitatud, et ka lugejad peavad katkematut uuendamist *online*-meedia puhul peamiseks tunnusjooneks.

Samuti ajakirjanduse kvaliteedi ja kohesuse suhet uurinud Howard Tumber väitis 11 aastat tagasi: „Ajakirjandusest on saamas pigem avalikkuse poolt reaalselt tunnistatav protsess kui toode.“ (Tumber 2001, Karlsson 2011: 289 kaudu). Karlsson arendab sama mõttekäiku edasi: „Selles valguses kujuneb ümber ka ajakirjanduse tõe rääkimise mõiste. Kui traditsioonilises meedias oli aus avaldada valmiskujul artikkel selline, mis on tõene, siis nüüd on arusaam tõest omandamas üha enam uut tähendust.“ (Karlsson 2011:289) Ta kirjeldab veel, kuidas erinevatel kellaaegadel uudist lugema sattuvad inimesed võivad saada juhtunust erisuguse ning teinekord isegi vastandliku pildi, samas kui terve päeva vältel ühte sündmust jälgivad lugejad näevad loo kõiki tahke ning saavad uudiste valmimise protsessist vahetumalt osa.

Karlsson ja Strömbäck (2010: 4) ütlevad, et olukorras, kus uudiste avaldamise juures peetakse oluliseks konkurentidest ette jõuda, on ajakirjanikel informatsiooni töötlemiseks ja kinnitamiseks mõeldud aeg limiteeritud, mistõttu võivad uudise esimesed versioonid olla ebatäielikud. Artikli lõppversioon võidakse avaldada alles siis, kui inimeste tähelepanu antud

loole on juba kadunud, mis tähendab, et enamik inimesi loeb pigem n-ö mustandeid (Hall 2001, Karlsson & Stömbäck 2010: 4 kaudu) kui kinnitatud uudislugusid.

Lühendatud uudistetsükkel

Karlssoni (2007) kohaselt omandab uudistetsükkel ehk etteaimatav ja rütmiline seaduspärasus millegi avaldamisel internetis teistsuguse tähenduse kui ajalehes. „Kui uudiseid avaldatakse kord päevas, on uudistetsükli pikkus sellest tulenevalt 24 tundi. Ajakirjakirjanikel on tähtaeg, mille vastu töötada ning on ette ennustatav, millal see tähtaeg on. Samuti teavad uudiste tarbijad, millal neile uudised edastatakse. Pärast uudiste trükki minekut ja edastamist pole enam võimalik ajalehe sisu muuta või toimetada.” (Karlsson 2007: 3).

Seevastu veebis, kus uudisühikuid avaldatakse sagedamini, on uudistetsükkel lühem. Seda nähtust on nimetatud igaminutiliseks tähtajaks ja 24-minutiliseks uudistetsükliks (Kovach & Rosenstiehl 1999, Karlsson 2007: 4 kaudu). Seib (2001, Karlsson 2007: 4 kaudu) ütleb, et tähtajaks veebis on kogu aeg "nüüd".

Lühendatud uudistetsükli tõttu jagub ajakirjanikel igale uudisühikule vähem tähelepanu ja aega töötlemiseks kui nende kolleegidel ajalehes (Karlsson, 2007: 5). Kovachi ja Rosenstiehli (1999, Karlsson, 2007: 5 kaudu) sõnul toob see endaga kaasa selle, et uudiste tootmise tempo kasvab ja sunnib avaldama mis tahes olemasolevat infot nii kiiresti kui võimalik, kui see info pole just eriti eksklusiivne. Vastasel korral hoitaks seda lugu katuseorganisatsiooni ehk ajalehe jaoks.

Lühidalt kokku võttes on Karlssoni sõnul alati otstarbekam avaldada see, mis sul on, ükskõik kui lühikese või pooliku uudisega on tegu. Kõige selle valguses peaksid ka ajakirjanikud ja uudiste tarbijad ümber hindama, mis on üldse uudis. Valmis toodangu asemel tuleks *online*-uudist võtta kui mustandit, mis üsna tõenäoliselt veel muutub (Hall 2001 ja Seib 2001, Karlsson 2007: 5 kaudu).

2.2 Väärtused ja regulatsioon

Uudisväärtuste kriteeriumid

Uudisväärtuse kriteeriumid sõnastas esimesena Walter Lippmann 1922. aastal ning tema teooriat on edasi arendanud veel mitmed autorid. Lippmanni järgi olid uudisväärtuse viis elementi sensatsioonilisus, lähedus, asjakohasus, ühetähenduslikkus ja faktilisus (Lippmann 1990, Eilders 1996: 1 kaudu). Tartu Ülikoolis, kus enamus Eesti ajakirjanikke oma erialase hariduse on saanud, võetakse uudisväärtustuste teema käsitlemisel tihti aluseks Tiit Hennoste "Uudiste käsiraamatus" esitatud 7 kriteeriumi: mõjukus, ebatavalisus, prominendid, konflikt, lähedus, värskus, aktuaalsus (Hennoste, 2008: 30). Kuid seegi nimekiri pole veel lõplik, sest uudisväärtuste kriteeriumeid on formuleerinud mitmed teisedki autorid.

Eilders (2006) on kokkuvõtlikult välja toonud erinevad uudisväärtuste aluseks olevad uudisfaktorite mudelid, mille on tabeli kujul (vt järgmine lk) eestindanud oma magistritöös "Eesti veebitoimetajate ajakirjanduslikud praktikad" Karin Kase (2011: 7).

Kepplingeri ja Ehmigi (2006) järgi tuleks uudisväärtuslikkust (*newsworthiness*) vaadata kui uudisfaktorite (*news factors*) ja uudisväärtuste (*news values*) tulemit. Uudisfaktorid on nende määratluse kohaselt uudislugude omadused, mille järgi väljaanded endale uudiseid valivad ning uudisväärtused ajakirjanike omadused ehk teisisõnu nende enda isiklikud hinnangud uudisfaktorite olulisuse kohta.

Uudisväärtuste kriteeriumid tulevad käesolevas töös jutuks tulemuste osa peatükis „Teemavalikud lähtuvalt uudisväärtuste kriteeriumitest“.

Galtung & Ruge (1965)	Schulz (1976)	Staab (1990)	Eilders (1997)	Ruhrmann et al (2003)
Elitaarsed rahvused	Rahvuskesksus (rahvuslik eliit) Uus: Regionaaltsentrilisus	Eliitrahvus Eliitregioon	- Elitaarne asukoht	Eliitrahvus Elitaarne asukoht
Olulisus: Kultuuriline lähedus Etnotsentrism	Geograafiline lähedus Poliitiline lähedus Kultuuriline lähedus Etnotsentrism	Geograafiline lähedus Poliitiline lähedus Kultuuriline lähedus Uus: majanduslik lähedus	-	Saksamaa kaasatus Geograafiline lähedus Poliitiline lähedus Kultuuriline lähedus Majanduslik lähedus
Sagedus/jätkuvus	Sagedus/jätkuvus	Jätkuvus Teemale viitamine	Jätkuvus	Jätkuvus
Mõju	Isiklik mõju Prominentsus	Institutsionaalne mõju Isiklik mõju Prominentsus	Mõju Prominentsus	Mõju Prominentsus
Personifitseeritus	Personifitseeritus	Personifitseeritus	Personifitseeritus	Personifitseeritus
		Uus: Faktilisus (SCHULZ (1976) kombineeritud kategooria)	Faktilisus	Faktilisus
Olulisus: Relevantsus	Relevantsus	Ulatus	Ulatus	Ulatus
Üllatus: 1. ootamatus 2. ebatavalisus	Ootamatus	Ootamatus	Ootamatus	Ootamatus
	Uus: Edukus	Tegelik kasu/edukus Potentsiaalne kasu/edukus	Edukus	Kasu/edukus
Negatiivsus Olulisus	Kahju (tagajärg)	Tegelik kahju/ebaõnnestumine Potentsiaalne kahju/ebaõnnestumine	Kahju	Kahju/ebaõnnestumine
Negatiivsus Olulisus	Konflikt Korrarikkumine	Vastuolulisus Agressioon	Vastuolulisus	Vastuolulisus Demonstratsioon

		Demonstratsioon		
			Emotsioonid Uus: seksuaalsus/erootika	Emotsioonide illustreerimine Seksuaalsus/erootika
				Uus: Visuaalsus
<i>Mittejätkatud uudisfaktorid</i>				
Mitmetimõistetavus	Struktuur			
Lävi				
Konsonants				
Kompositsioon/variatsioon				

Joonis 1. Uudisfaktorite kataloogid valitud uurimustes Eildersi (1997) ja Ruhrmann jt. (2003) järgi (Eilders, 2006). Eestindanud Karin Kase (2011).

Uudistoimetuste läbipaistvus ja usaldusväarsus

Erinevalt traditsioonilisest meediast mängivad veebiajakirjanduse puhul lugejad *online*-uudiste sisu kujundamisel suuremat rolli, väidab Karlsson (2011), kes kirjutab Hallile ja Pavlikule (2001) tuginedes, et uue meedia interaktiivsus laseb auditooriumil, kes seni oli passiivne ning tundus end toimetuse tööst kõrvale jäetuna, ajakirjanduse tootmises palju aktiivsemalt osa võtta. Meyrowitzi (1985) tähelepanekutele viidates sõnab Karlsson, et uudiste tootmise kiire tempo, katkematu uudiste tsükkel ning meediakanali interaktiivsus toovad seni kulisside taga olnud toimetuse tegevused otse lavale eesriide ette ning niiviisi tunnevad ka lugejad end laval olevana. Karlsson toob Meyrowitzi abiga sellise mudeli ühe ohuna välja tõsiasja, et kui lavapealne tegevus muutub, muutuvad ka senised ajakirjanduslikud normid ning taoline lugejate kaasamine ning kiire töötempo võib päädida ebaadekvaatsete uudistega ning erinevate häälte üleküllusega.

Koos kõige sellega muutub Karlssoni sõnul ka ajakirjanduse usaldusväärtuse kriteerium. Singeri (2005), Kovachi ja Rosenstiel (2001), Hayesi (2007). Plaisance'i (2007), Gillmori

(2004) ja Deuze'i (2003) näiteid kasutades väidab Karlsson, et veebiajakirjandus on kaotamas vana ajakirjanduse dogmat „meie kirjutame, teie loete“ ning lõppkokkuvõttes liigub ajakirjandustööstus, mis kuni 20. sajandi teise pooleni oli üks kõige läbipaistmatum tööstusharu, nüüdisajal raudkindlalt avatuse ja läbipaistvuse suunas.

Domingo (2008) käsitleb interaktiivsust kui müüti, millest veebiajakirjanikud tahaksid ideaalis juhinduda, kuid ei leia enamusi interaktiivsuse ideaalide mahutamiseks standardsetes uudistootmise rutiinides kohta. Ühelt poolt tunnevad ajakirjanikud, et kasutajaid tuleks võtta endaga ühte tiimi kuuluvana, kuid uurimuste järgi, mis interaktiivsuse erinevaid dimensioone on mõõtnud, on see reaalsuses üldjoontes madal.

Deuze, Neuberger ja Paulussen (2004, Domingo 2008: 688 kaudu) väidavad, et rohkem kui kaks kolmandikku flaami vastajatest (*nimetatud kolm teadlast uurisid veebiajakirjanikke Belgias, Saksamaal ja Hollandis - G.L.*) usuvad, et *online*-uudiste tootmise tulevik lasub interaktiivsusel ning 73 protsenti respondentidest Hollandis toetavad mõtet, et parim viis veebiajakirjanduse tegemiseks on luua enda ja publiku vahel tugevam ja interaktiivsem suhe. Kenney (2000) mõttis aga mitmeid interaktiivsuse elemente 100 *online*-uudiste lehekülgedel üle maailma (62 % nendest olid USA põhised) ning leidis, et keskmine interaktiivsuse tase oli madal ega lasknud kasutajatel oma informatsiooni tarbimise kogemust märkimisväärselt mõjutada. Uurijate arvates oli interaktiivsuse elementide kasutamise peaeesmärk tõmmata vaid kasutajate tähelepanu (Kenney 2000, Domingo 2008: 688 kaudu).

Rupar (2006) nendib, et uus meedia nõuab läbipaistvust ka selles osas, mis puudutab ajakirjanike info kogumise protsessi. „Uus meediamaaistik, kus uudiseid ei toodeta enam tegelikkuse esindajate (allikad) ja tegelikkuse kujundajate esindajate (ajakirjanikud) vahelise koostöö tulemusel, nõuab uusi reegleid. Hea algus selleks oleks tunnistada nende inimeste eksistentsi, kes on seal vahepeal ja näidata nende tegelikku rolli.“ (Rupar (2006: 139). Ta peab silmas fenomeni, et lugejale esitatakse küll fakte, kuid kuidas nende faktideni jõuti või mil viisil neid koguti ja kes tegelikult kogus, jääb tihtipeale (*Rupari töö põhineb Uus-Meremaal läbi viidud uurimusel - G.L.*) selgusetuks.

Rupari sõnul vajavad veebiajakirjanikud uusi reegleid seoses lugejale info kogumise protsessi selgitamisega, kuid kindlat reeglistikku, nagu selgub käesoleva töö tulemuste osas peatükis „Toimetuste regulatsioon vigade ennetamisel ja parandamisel“, läheks vaja ka teistes valdkondades.

2.3 Veebiajakirjanike identiteet ja professionaalsed oskused

Veebiajakirjaniku defineerimine

Deuze'i (1999: 376) sõnul võib veebiajakirjaniku definitsiooni üle vaielda lõputult, kuid tema peab veebiajakirjanikku eelkõige ajakirjanikuks. Ning ajakirjanik omakorda on Deuze'i määratluse järgi elukutse, mille esindaja töötab toimetuses ja tegeleb vähemalt ühega neljast peamisest ajakirjanduslikust tegevusest: uudiste kogumine/otsimine, selekteerimine, kirjutamine/töötlemine, toimetamine. "Järelikult on veebiajakirjanik professionaal, kes täidab ajakirjanduslikke ülesandeid veebiväljaande jaoks." (Deuze, 1999: 376).

Karlsson (2007) märgib, et mitmed uurijad on nii *online*-keskkonnas töötavate kui ka teiste ajakirjanike seas täheldanud tendentsi näha veebiajakirjandust teistsugusena ning traditsioonilisest ajakirjandusest täiesti eraldiseisva ajakirjandusena. Nende uurimuste (Deuze & Dimoudi 2002, Paulussen 2004, Karlsson 2007: 9 kaudu) kohaselt näevad veebiajakirjanikud oma rolli võrreldes teiste ajakirjanikega levitada informatsiooni võimalikult kiiresti võimalikult suurele auditooriumile. Nad kalduvad vähem kriitiliselt uurima poliitikat ja majandust ning pakkuma auditooriumile kompleksseid probleemikäsitusi.

Professionaalsed oskused

John Pavlik (2001) on öelnud, et telekommunikatsiooni ja arvutite sulandumine loob uue, kõiki digitaalse- inimkommunikatsiooni võimalusi hõlmava meediasüsteemi, kus reeglid ega

piirangud enam ei kehti ning see uus tehnoloogia omakorda kirjutab senised ettekujutused uudistoimetuse organisatsioonist ja struktuurist totaalselt ümber.

Stovalli (2004) sõnul on veebiajakirjanike töö eripäraks tõsisasi, et selle elukutse valinud inimese jaoks traditsioonilistes ajakirjandusorganisatsioonides kindlaks määratud piirid tööülesannete jaotamisel uues keskkonnas enam ei kehti. Ajakirjanik, kes ütleb, et tema on puhtalt ainult artiklite kirjutaja, fotograaf või graafikakunstnik ehk limiteerib end ühes kindlas valdkonnas, võib ilma jääda paljudest võimalustest, mis veebil on pakkuda. Kahtlemata toimub teatud spetsialiseerumine, ütleb Stovall – on inimesi, kelle põhitöö on kirjutamine, videote filmimine või graafikute ja tulpade tootmine, kuid veebiajakirjanduse lävepakul olevatelt ajakirjanikelt nõutakse kõige tegemist, veteranid peavad aga mõtlema, kuidas oma informatsiooni uute vahendite olemasolul lugejale kõige paremini esitada.

Magee (2006) sõnul peaksid tulevased veebiajakirjanikud olema vilunud ajakirjanduse ja tehnoloogia mitmetes aspektides, mitte olema enam ühe või kahe ülesannete tüübi eksperdid, kuid ajakirjandusväljaõpe peaks sellegipoolest keskenduma siiski eelkõige ajakirjanduse sisuga seotud oskustele. Just viimaseid väärtustavad Magee poolt *Online News Association*'i liikmete seas läbi viidud uurimuse järgi veebitoimetuste juhid rohkem kui audio ja videoga töötamist. Samade järeldusteni jõudsid ka Dupagne ja Garrison (2006), kes leidsid, et kuigi tulevased ajakirjanduskooli lõpetajad peaksid olema üha rohkem paindlikud ja teadlikud multimeedia võimalustest, jäävad selle eriala põhialusteks siiski head kommunikeerimis- ja kirjutamisoksused.

Konvergentset ajakirjanikud

Domingo (2007) nimetab konvergentsete oskustega ajakirjanike põhiomaduseks võimet ja oskust toota vajalike tehnoloogiliste vahenditega uudiseid iga meediumi jaoks ning igale meediumile omases keeles. Peale selle peaksid ajakirjanikud olema kohanemisvõimelised teemavaldkondades, mida neil tuleb kajastada (Domingo 2007: 8).

Uurimused on näidanud ka, et meediakompaniid üritavad konvergentse ajakirjandusega hoopis õigustada koondamisi. Domingo (2007) ütleb, et digitaliseerimine muutis juba 1980-ndatel aastatel mitmete ajalehtedes olnud tehnilised töökohad üleliigseteks ning tõi ajakirjanikele lisaks kirjutamisele juurde üha rohkem lisakohustusi. Sama juhtus ka ringhäälinguga. Bromley (1997) ning Cottle ja Ashton (1999, Domingo 2007: 8 kaudu) on jõudnud järeldusele, et see võib küll ajakirjanikele anda lõpp-produkti üle suurema kontrolli ja tagada ühe sündmuse puhul erinevates meediumides sidusama kajastuse, kuid samal ajal ka ajakirjanikud üle kuhjata ja provotseerida neid kesisemale sooritusele kui uudiste tootmise puhul ühele meediumile.

2.4 Varasemad uuringud Tartu Ülikoolis

Kõige rohkem sarnaneb käesolevale uuringule Tartu Ülikoolis kaitstud töödest Karin Kase (2011) magistritöö „Eesti veebitoimetajate ajakirjanduslikud praktikad“. Kase keskendus peamiselt veebitoimetajate praktikatele pressimaterjali töötlemisele ehk vaatles, kuidas ning milline igapäevaselt toimetajate postkasti voolav pressiinfo saab uudisportaalides kajastatud. Ta viis läbi kvantitatiivse ja kvalitatiivse analüüsi ühe uudispäeva jooksul Postimees.ee-s ja Delfis ilmunud uudiste ning samal uudispäeval välja saadetud 182 pressiteate põhjal.

Veebiajakirjanike tööprotsesse kirjeldades täheldas Kase et üldiselt mängib veebitoimetajate ajakirjanduslike praktikate juures olulist rolli vajadus toota võimalikult palju uudiseid, mis saaksid lugejatelt võimalikult palju “klikke”, ning sellest tulenev suur töötempo. Veebitoimetaja teeb tema sõnul päevas keskmiselt kümme uudist, toimetades selleks valdavalt toimetusse saabuvat pressiinfot ja teiste väljaannete materjali. Sellise tempo juures jääb uudistesse süvenemiseks aega vähe – valdavalt toimetatakse uudised valmis olemasoleva teksti põhjal, lisainfo saamiseks tehakse päevas paar-kolm telefonikõnet, toimetusest väljas käiakse väga harva (Kase, 2011: 72).

Online-ajakirjanduse arengut ning erinevaid tahke on veel Tartu Ülikoolis uurinud Mari Rebane 2007. aastal bakalaureusetöös „Online-ajakirjanduse areng Eestis“ ja Inno Tähismaa 2003. aastal bakalaureusetöös „Online uudised Eesti ajalehtedes“.

Näiteks Rebase töö tulemustest selgus, et Eesti käis võrguväljaannete sünni ning arengute osas ülejäänud maailmaga ühte jalga ning uudisportaaliks kasvanud kvaliteetpäevalehtede võrguväljaanded toodavad päevas ligi kaks korda enam lugusid kui paberlehes (Rebane, 2007: 49).

Piret Tali jõudis 2010. aastal magistritöös „Eesti ajakirjanike töö iseloomu muutumine (1988 - 2009)“ arusaamani, et ühtseid töötavasid Eesti uudistoimetustes ei ole ning seetõttu kujundab iga meediaettevõtte noore vast tööle tulnud ajakirjaniku suhtumist meediatöösse ning ajakirjandusvabadusse erinevalt. Edasistele uurimisvõimalustele viidates arvas autor, et tuleks välja selgitada toimetusetöö sarnasused ja erinevused eri toimetustest lähtuvalt ning ühtlasi kõrvutada saadud tulemusi näiteks rahvusringhäälingu süsteemiga, mille struktuuris ning töötajaskonnas on küllalt palju järel ka taasiseseisvumiseelsest ajast. Veel pakkus Tali välja, et omaette uurimisteema võiks olla ka ajakirjanike professionaalse tegevusvabaduse uurimine lähtuvalt nende toimetusesisest rollist (Tali, 2010: 100).

3. UURIMISMETOODIKA JA VALIM

3.1 Uurimismetoodika ja tööprotsessi kirjeldus

Enda seminaritöös kasutasin esialgsete andmete kogumiseks etnograafilist vaatlusmeetodit, mille eesmärgiks oli kaardistada veebireporterite tööd mõjutavad tegurid. Vaatluse käigus tegin jooksvalt käsikirjas märkmeid, samal ajal kasutades vaadeldavate reporterite kommentaaride salvestamiseks diktofoni.

Vaatlused toimusid Delfi ja Tartu Postimehe toimetuses ühe reporteri kõrval istudes vastavalt 24. novembril ja 2. detsembril kella 11.00-st 15.00-ni. Vaatluse käigus esitasin reporteritele täpsustavaid küsimusi, kuid vältisin olukorda, kus vaatlus läheks üle intervjuuks ehk küsimisel püüdsin vaadeldavate tavapärasest tööritiini võimalikult vähe häirida.

Seminaritöö vaatlusandmetest sain sisendi uuringu järgmiseks etapiks – süvaintervjuudeks. Standardiseerimata (etteantud vastusevariantideta) intervjuu ehk süvaintervjuu all mõistetakse uurijate seas üldjuhul avatud küsimustega, sundimatus õhkkonnas toimuvat vestlust uurija-respondendi vahel, kus uurija eesmärgiks on saada infot uuritava fenomeni kohta läbi sellega seotud subjektide tõlgenduse. Eeldatakse, et hästi teostatuna annab süvaintervjuu vahetumat teavet intervjuueeritava tunnete, teadmiste, kogemuste kohta kui näiteks ankeet, kus vastusevariandid on ette antud. Süvaintervjuu meetodit valides on uurija eesmärgiks suurendada küsimuste valiidsust, e. olla veendunud, et küsimus mõõdab seda nähtust, millest ta on huvitatud (Vihalemm, 2003).

Vaatlusandmetele tuginedes koostasintervjuu kava, mille kesksed küsimused olid:

- Millised sisemised ja välimised faktorid mõjutavad veebireporterite ja veebitoimetajate tööd?

- Millistele väärtustele veebireporterid uudisloome protsessis tuginevad?
- Milliseid professionaalseid oskusi tänapäeva veebitoimetustes ajakirjanikelt nõutakse?

Intervjuu vormi, mida ma oma bakalaureusetöös kasutasin, võib Laheranna (2008) raamatu "Kvalitatiivne uurimisviis" järgi liigitada eksperdiintervjuuks, mis on üks poolstruktureeritud intervjuu vorme.

Laheranna (2008: 199) sõnul ei paku intervjuueeritavad eksperdiintervjuus uurijale huvi mitte niivõrd (terviklike) inimestena, kuivõrd eksprertidena teatud valdkonnas. Nad on uuringusse kaasatud kui teatud rühma esindajad, antud juhul minu bakalaureusetöös kui veebiajakirjanikud. Põhjused, mis võivad viia eksperdiintervjuu ebaõnnestumiseni, võivad Laheranna sõnul olla järgmised:

- ekspert blokeerib intervjuu, sest ei osutu vastupidiselt ootustele vastava valdkonna eksperdiks;
- ekspert keskendub konfliktidele ning räägib intervjuu teema asemel asutuse siseasjadest ja intriigidest oma töövaldkonnas;
- ekspert lülitab end ümber eksperdi rollist eraisiku rolli ning nii saadakse mitte loodetud ekspertteadmist, vaid infot tema isiku kohta;
- ekspert peab loengu oma teadmistest, selle asemel et minna kaasa intervjuerija küsimuste-vastuste mänguga. Kui loeng puudutab intervjuu teemat, võib ka see kasulik olla, kui ekspert räägib aga teemast mööda, on intervjuerijal raske olulise teema juurde tagasi pöörduda. (Flick 2006, Laherand 2008: 199-200 kaudu)

Vihalemma õppematerjali järgi nimetatakse minu poolt kasutatud intervjuu vormi ka semistruktureeritud intervjuuks. Küsitluskavad on semistruktureeritud intervjuude puhul planeeritud teemade ja võtmeküsimuste kaupa, kuid küsimuste sõnastus ja järgnevus on vaba. Semistruktureeritud intervjuu on piisavalt paindlik ja võimaldab ka süstemaatilist analüüsi, kuna teemad-võtmeküsimused on samad. Samas ei pruugi olla võimalik erinevaid intervjuusid

üks-üheselt võrrelda, kuna teemaarendused võivad eri respondentide puhul olla erinevad ning seega kõik respondendid pole olnud n.ö. võrdsetes tingimustes. Seda tüüpi intervjuuga kogutud teave sobib põhjuslike seoste leidmiseks, seletavaks uuringuks (Vihalemm, 2003).

Vaatluse jooksul kogutud helisalvestiste transkriptsioone on nende suuremahulisuse tõttu võimalik saada ainult autori käest. Intervjuude transkriptsioonid on esitatud käesoleva töö trükiversioonis, mis on kättesaadav Tartu Ülikooli Raamatukogus. Digitaliseeritud versiooni lisades küsitletud ajakirjanike anonüümsuse ja konfidentsiaalsuse huvides transkriptsioone välja toodud ei ole.

Lisades on tabeli kujul välja toodud süvaintervjuude struktuur ja küsimused nii inglise kui ka eesti keeles. Inglise keeles sellepärast, et sama küsimustiku alusel küsitles mu juhendaja Marju Himma-Kadakas veebiajakirjanikke Rootsis Expresseni toimetuses. Expresseni reporteri intervjuu on samuti trükiversiooni lisades Eesti intervjuude järel.

3.2 Valim

Esialgse valimi koostamisel kaardistasin enda jaoks nelja Eesti suurema *online*-uudistoimetuse reporterid ja toimetajad – Delfis, Postimees.ee's, Õhtuleht.ee's ja ERR-i uudisteportaalid – ning plaanisin iga toimetuse seast vaadeldavaks võtta ühe enam-vähem samavanuse, kuid erinevast soost reporteri. Esialgne plaan läks aga luhta, kuna kokkuleppeid potentsiaalsete vaadeldavatega ei õnnestunud saavutada. Ühed tunnistasid, et tunneksid end vaatleja kohalviibides häirituna, teised vabandasid end välja lühikese töökogemusega.

Postimees.ee langes võimalikest variantidest välja kõige esimesena, sest nende juhtkond, erinevalt kõikidest teistest, polnud nõus mind oma toimetuse töötajad kõrvalt jälgima lubama. Kuna töötan ise Delfis, nägid nad selles rollikonflikti ning vastasid mu palvele järgmiselt:

„Tere, oma konkurendi töötajale me antud juhul vastu tulla ei saa. Ehk saate oma töö tehtud ka Delfi näidete najal.“

Sarnase probleemi ees oli ka Norra teadlane Roel Pujik (2008), kes tahtis 2003. aastal kõrvalt vaadata Norra Rahvusringhääliku NRK toimetuse tööd, et näha, kuidas see on tema eelmise 1980-ndatel tehtud visiidiga võrreldes muutunud. Pujik alustas samuti loa küsimist ülevalt poolt ehk NRK-Oslo toimetuse direktorile e-kirja saatmisest. Tema sai sellise vastuse: „Kuna NRK on Norras suur ja tähtis institutsioon, tahame me uurimisprojektidele olla avatud. Kuid oleme skeptilised teie „vaatluste“ suhtes, mida meile kirjeldasite. Kardame, et kõrvalviibijate kohalolek võib häirida meie produktsioonimeeskondade tööd. Oleme siiski valmis andma teie käsutusse oma töötajaid intervjuudeks ning pakkuma kirjutatud dokumente, kui tulevikus sõlmitakse sellekohased kokkulepped.“

Pujik sellise vastusega ei leppinud ning korraldas endale kohtumise NRK faktilise programmeerimise osakonna juhiga. Kuna tal oli ette näidata oma varasemad teaduslikud kirjutised raamatu näol ning tutvused ülikooli professoritega, pääses ta lõpuks siiski rahvusringhäälingu toimetusse, sai uksekaardi näol ligipääsu kõikidesse osakondadesse ning võis intervjuuerida kõiki NRK töötajaid.

Mina nii järjekindel polnud ning leppisin tõsiasjaga, et Eesti üks suuremaid *online*-toimetusi jääb mu uurimistööst lihtsalt kõrvale. Lõpuks õnnestus mul siiski kokkulepped saavutada Delfi ja Tartu Postimehe reporteritega, kuigi neist viimane ei kuulunud üldsegi mu esialgsesse valimisse.

Bakalaureusetööde intervjuueritavatena kasutasin esiteks neidsamu reportereid, keda olin seminaritöös juba vaadelnud ning lisaks neid, kes olid vaatluse palvele vastanud küll eitavalt, kuid nõustusid uurimuses osalema intervjuu vormis. Ülejäänud reporterite ja toimetajate valikul ei lähtunud ma kindlatest printsiipidest, vaid tegin pakkumise esmalt neile, kellega

arvasin end lihtsamini kokkuleppeid saavutavat või keda sama väljaande teine töötaja oli soovitanud intervjuerida.

Intervjueeritavate valikul püüdsin igast väljaandest võtta ühe reporteri ja ühe toimetaja, sest vastavalt sellele liigitusele oli koostatud intervjuu kava. Plaani teostamine osutus aga arvatust raskemaks, kuna Delfis, Õhtulehes ja ERR-is on enamus uudistoimetuse töötajaid mõlemas rollis, töötades ühel päeval reporteri ning järgmisel päevatoimetaja vahetuses. Et aga ühe väljaande töötajatel vahet teha, nimetan ma neid transkriptsioonidest tsitaatide välja toomisel siiski reporteriteks ja toimetajateks. Toimetajateks neid, kes igapäevaselt peavad rohkem töötama päevatoimetaja vahetuses ning reporteriteks rohkem reporteritööga kokku puutuvad ehk originaaluudiseid tootvaid ajakirjanikke või neid, kes päevatoimetaja rollis ei ole ning tegelevadki ainult uudiste kirjutamisega või pressiteadete toimetamisega.

Intervjueeritavate profiilid

	Sugu	Vanus	Tööstaaž ajakirjanikuna	Haridus
1. Delfi reporter	Naine	28	6 aastat	BA ajakirjanduses ja suhtekorralduses
2. Delfi toimetaja	Naine	41	8 aastat	BA ajaloos
3. Tartu Postimehe reporter	Mees	34	4 aastat	MA sotsioloogias
4. Tartu Postimehe toimetaja	Mees	56	23 aastat	MA ajakirjanduses
5. Õhtulehe reporter	Naine	24	5 aastat	Kõrgharidus (avalik haldus) omandamisel
6. Õhtulehe toimetaja	Mees	32	17 aastat	BA ajakirjanduses ja suhtekorralduses

7. ERR-i reporter	Naine	31	4 aastat	MA kirjandusteaduses
8. ERR-i toimetaja	Mees	27	7 aastat	BA reklaamis ja imagoloogias

Joonis 2. Intervjueeritavate profiilid

Antud valim, mille ainsaks lähteprintsiiibiks oli igast väljaandest küsitleda nii reporterit kui ka toimetajat, on igas mõttes heterogeenne. Intervjueeritavate vanus varieerub 24. eluaastast 56-ni. Enamus ajakirjanikest (3) jäävad vanusevahemikku 20-30, kaks vastajat 30-40 ning kaks 40-60. See näitab, et veebiajakirjanduse erinevaid valdkondi puudutavates küsimustes pole esindatud ainult noorema generatsiooni vaated, vaid ka nende omad, kes on olnud tunnistajaks veebiajakirjanduse arengule Eestis selle algusaegadest kuni praeguseni. Ajakirjandusliku tööstaaži poolest jäävad intervjueeritavad enamjaolt (6 respondenti) vahemikku 4-8 aastat, üks intervjueeritav on töötanud ajakirjanikuna üle 10 ning üks üle 20 aasta. Heterogeenne on valim ka soo poolest. Mees- ja naissugu on minu töös esindatu võrdselt.

Homogeenne on valim vaid haridusliku tausta poolest. Kuigi kõik intervjueeritavad pole ajakirjandust õppinud (vaid kaks), siis ühendab neid siiski humanitaar- või sotsiaalteaduslik taust. Neljal ajakirjanikul on bakalaureusekraad, kolmel magistrikraad ning ühel kõrgharidus omandamisel.

4. UURIMISKÜSIMUSED

1. Millised tegurid mõjutavad veebiajakirjanike tööd?

Selles küsimuses peegeldub autori soov välja tuua olulisemad mõjutegurid, mis veebireporterite ja -toimetajate töö lõpptulemust võivad mõjutada ning kellest või millest nad oma töös veel sõltuvad.

2. Millised teemasid veebiajakirjanikud väärtustavad ja kuidas toimib vigade puhul toimetusesisene regulatsioon?

Siinkohal tahtsin teada, milliseid uudisväärtuste kriteeriume ja teemavaldkondi peavad veebiajakirjanikud enda jaoks oluliseks või lähtutakse teemavalikul millestki muust. Küsimuse teine pool keskendub tänapäeva veebiajakirjanduse ühele põhiprobleemile ehk vigade rohkusele, nende ennetamisele ja tagantjärele parandamise läbipaistvusele.

3. Milline on veebiajakirjanike identiteet nende endi silme läbi ning millised professionaalsed oskused peavad veebiajakirjanikul olema?

Selle uurimisküsimuse all tahtsin välja selgitada, kuidas veebireporterid ennast identifitseerivad – kas reporteri, toimetaja, ajakirjaniku või kellegi teisena ning kas veebireporterit elukutsesse suhtutakse nende arvates kuidagi teisiti kui paberlehe ajakirjaniku omasse. Küsimuse teise poolega püüdsin kaardistada neid oskusi, mis teevad veebiajakirjanikust veebiajakirjaniku ehk millega veebiajakirjanduse lävepakul olev ajakirjanik, nagu Stovall (2004) sellesse meediumisse värselt sisenenud inimest nimetab, peab arvestama.

5. TULEMUSED

5.1 Veebiajakirjanike tööd mõjutavad tegurid

Töökeskkond

Kõik Eesti suuremad (veebi)toimetused on kujundatud avatud toimetuse põhimõttel. Teisisõnu töötavad kõik ajakirjanikud ühes suures ruumis ilma vaheseinteta, erinevad osakonnad eristatud mitmest lauast kokku pandud plokkidena.

Ka Piret Tali magistritööst "Eesti ajakirjanike töö iseloomu muutumine (1988-2009)" selgub, et Eestis on vähestes toimetustes kasutusel kabinettide süsteem. Pigem liiguvad toimetused ikkagi järjest avatuma planeeringuga kontori suunas. Sõltuvalt parasjagu valitsevast juhtimisstrateegiast on avatud kontoris lihtne toimetusi ning töötajaid ümber planeerida (Tali, 2010: 28). Tali konstanteeris, et nii Õhtulehe, Postimehe kui Eesti Päevalehe toimetustes on vähe suletud ruume ning eraldatud kabinette. Delfi toimetust, mis tänaseks päevaks on kolinud kõrvuti Eesti Päevalehega, Tali toona ei maininud, kuid Õhtulehe ja Tartu Postimehe toimetuses viibinuna võin kinnitada, et Delfi on neist kõigist kolmest praegusel hetkel kõige avatum.

Toimetuse füüsiline keskkond on üks teguritest, mis vaatlusandmete põhjal näis reporterite töö juures mängivat olulist rolli. Sellest lähtuvalt uurisin ka intervjuudes, kuidas veebiajakirjanikud tajuvad toimetuse keskkonna mõju oma tööle.

Avatud toimetuse plussidena tõid intervjuueeritavad välja võimalust kolleegidega vahetult suhelda ja infot vahetada. Ühes ruumis viibides teavad nii reporterid ja toimetajad, kes millise teema kallal parasjagu tegeleb ning saavad seetõttu omavahel tööülesandeid paremini jaotada või allikaid jagada.

„No hea külg on ikkagi loomulikult see, et inimesed näevad üksteist rohkem, inimesed suhtlevad üksteisega rohkem olenemata sellest, millisest toimetusest nad on. Informatsioon liigub paremini, kuigi alati võiks veel paremini muidugi liikuda /---/ Võib-olla tahaks mõned inimesed rohkem privaatsust ja rahu võib-olla tõesti /---/ suuremat pilti vaadates ma leian, et selline korraldus on ikkagi parem.“ (Õhtulehe toimetaja)

„Kõik, kes midagi kuulevad ja arvavad ja asjad nagu enda teada hoiavad, kui on oluline asi. Kõik kuulevad sellest kohe, saavad ideed, kas või pakkuda välja mingeid võimalikke lahendusi, kohe anda inimesi, kes suudaks teemat selgitada.“ (Tartu Postimehe reporter)

„Ta kuuleb, mida teised teevad. Järelikult ta ei tee sedasama. Teine asi on see, et kui ta noh ütleme siis paneb mingisuguse või saab mingisuguse kiire uudise, siis ta teab, et keegi tegeleb selle teemaga põhjalikumalt näiteks järgmise päeva lehte. Ta teab, et kui ta paneb ütlemele siis kiire uudise üles, siis tunni-kahe kolme nelja pärast ta võiks saada sellelt ajakirjanikult sellele uudisele täiendavat informatsiooni.“ (Tartu Postimehe toimetaja)

Avatud toimetuse miinusena nimetati enamasti keskendumist segavat mürafooni, Delfis lisaks ruumi kehva akustikat ja palavust ning ERR-is ruumi väiksust, mis soodustavat kolleegi haigestumise puhul viiruste levikut. Üldiselt tunnistati, et avatud toimetusel on rohkem plusse kui miinuseid. Negatiivseid külgi osati küll nimetada, kuid ei tundunud, et intervjuueeritavad nendest suurt numbrit oleks teinud.

„Kindlasti mürafoon ja palavus, kui sa nüüd mõtled selliseid füüsilisi tingimusi. Avatud uudisruum võib-olla ei ole eestlasele kõige parem koht, aga teisalt see töö iseloom on selline, et ega me mingites kuutides ka ei saa istuda.“ (Delfi toimetaja)

„Teisest küljest on see suur ruum jällegi nagu natuke miinus, et siis sa põhimõtteliselt kuuled kõikide teiste inimeste telefonikõnesid ja hirmukarjatusi ja naerurõkatusi isegi siis, kui sul parajasjagu ei ole selleks sobiv hetk, sa tahad millelegi keskenduda, siis teiste inimeste selline väike oma elu elamine on küll täiesti okei, aga samas võib kergelt häirida. /---/ Kolmandaks on see, et selle ruumi akustika ei soodusta tegelikult sellist vaimset koostööd. Üle laua inimestega

rääkides ma pean ikka kõvasti pingutama, et ennast kuuldavaks teha ja et neid kuulda, samas kui ülemus, kes töötab mõned lauad kaugemal, kuuleb ka minu sosinaid.“ (Delfi reporter)

„Seda probleemi meil näiteks ei ole, et müra oleks liiga suur, sellepärast, et meil pigem on siuke kõik vaikselt tegutsevad. Et see ei häiri. Ei aga tegelikult mind ei häiri see avatus. Ainus probleem, mis meil on, et meil on nii palju inimesi ühes ruumis, et kui on haiguste hooaeg, siis on see, et üks inimene aevastab ja pärast on kõik haiged.“ (ERR-i reporter)

„Kui kõrval laua juures tekib väga energiline ja valjuhäälnelne diskussioon, siis teisel reporteril on raske telefoniga rääkida. Ainuke segav faktor. Üllatavalt vähe, inimesed on üldiselt harjunud sellega.---/ Kui inimene tahab kirjutada mingit pikka lugu, ta teeb seda võib-olla kodus. Aga keegi ei tekita sellest probleemi, et avatud keskkonnas ei saa tööd teha.“ (Tartu Postimehe toimetaja)

Kuigi Delfi reporter tunnistas vaatluse ajal, et teda ei häiri, kui kolleeg kõrval telefoniga räägib, siis oli tegelikult näha, et kui tema kõrval istunud reporter üle toimetuse kõlava häälega poole tunnist intervjuud tegi, häiris see oluliselt nii reporteri ja temast üle laua istuva päevatoimetaja omavahelist suhtlust kui ka teiste kõrval viibinud reporterite keskendumist. Samuti esines Delfi toimetuses olukordi, kus reporteri tähelepanu hajutasid kaaskolleeegide poolt üles võetud nii töösse puutuvad kui mittepuutuvad arutelud, mida näiteks Tartu Postimehe reporteri puhul väga harva ette tuli, kuna viimane on oma toimetuses siiski üsna eraldatud nurgas pooleldi vaheseina taga.

Keskendumisraskustele ajal, mil kolleeg telefoniintervjuud või kui neid intervjuu ajal segatakse, viitasid ka Tartu Postimehe ja Expresseni reporterid. Viimane töötab samuti avatud toimetuses.

„Selles mõttes ikka mõjutab, et sul võib ka olla mingi teine asi suhteliselt kiire pooleli, kui keegi tuleb küsima, mingit oma muret lahendama või tuleb nagu ülemus, kellel on tekkinud uus idee, millega sa võiks tegeleda, kuigi sul on samal ajal telefon kõrva ääres ja siis sa üritad nagu

mõlemat juttu kuulata või vehid käega, et ära nüüd sega või võib-olla jutust osa läheb kaotsi, võib-olla ei lähe ka.“ (Tartu Postimehe reporter)

„Keskendumise osas küll, ma arvan, jah. Ja need erakõned. Sa pead teistega arvestama rohkem arvestama. Näiteks, et ma ei tohiks rääkida nii kõvasti, kuna mu kolleeg räägib telefoniga. Vahel sa unustad sellised asjad ära.“ (Expresseni reporter)

Multitasking

Seminaritööks tehtud vaatluste käigus jäi mul silma, kuidas veebireporterid tegelevad korraga mitme ühiku kallal, mis teinekord võib süsteemse töö tegemist pärssida ning tähelepanu hajutada, kuid sellest hoidumine näis nende tööritmi ja nendele seatud ülesannete puhul olevat samuti möödapääsmatu. Näiteks oli Delfi reporteril pidevalt korraga käsil kaks erinevat teemat, kohati isegi kolm. Olles ühe allika põhjal kokku kirjutanud ja avaldanud artikli Rakvere koolis aset leidnud vägivaldajuhtumist, asus ta internetist kuulama valitsuse pressikonverentsi, mille ajal saabus vastus ka teiselt Rakvere juhtumiga seotud osapoolelt ehk prokuratuurilt. Postkasti tulnud kommentaari avastas reporter alles pärast pressikonverentsi, kui oli hakanud struktureerima valitsusliikmete tsitaatidega teksti.

Teine reporter: „*Kas sa Rakvere gümnaasiumile seda kirjutasid, et uudist täiendatakse?*“

Vaadeldav reporter: „*Jaa, ma sain vastuse, aga ma mõtlengi praegu...*“

Teine reporter: „*Ma vaatan praegu, et Postimehes on ka see uudis ja et uudist täiendatakse.*“

Vaadeldav reporter: „*Aa. Siin on see, et prokuratuur saatis ka oma kommentaari. Ma vaatan oma valitsuse* (valitsuse pressikonverentsil olnute tsitaadid, mis ta tunni aja jooksul kirja pani – G.L) *üle ja siis ma täiendan seda.*“ (Vaatlus Delfi toimetuses)

Intervjuus tunnistas Delfi reporter, et päevatoimetaja vahetuses töötades võib tal üheaegselt tähelepanu vajavaid ühikuid olla viis kuni kümme ning seetõttu ongi ta vahel mõne asja jätnud kahe silma vahele. Ka Õhtulehe reporter ei teinud saladust, et tal on käsil mitu teemat korraga ning nagu Delfi reporterigi, jälgib ta üheaegselt mitut erinevat lehekülge.

„Kui ma olen toimetaja, siis ma pean mõtlema korraga vähemalt kümne uudise peale. Vähemasti niimoodi mulle õhtul tundub. Reaalselt võib neid tähelepanu vajavaid elemente toimetajana korraga olla mingi võib-olla viis näiteks keskmiselt /---/ Et mõnikord on niimoodi, et mul on kogu aeg meeles, et, pagan, midagi on kuskil veel, aga mul ei ole meeles täpselt, mis asi see on. Ja siis õhtul avastan, et mingi asi on jäänud kuhugi kahe silma vahele.“ (Delfi reporter)

„Kui ma näiteks olen ise mingi kindla asja peal, siis ma võin teha ka näiteks ühte või kahte ja siis võib-olla näiteks mingi suurem asi on kõrval kuskil pooleli. No üks-kaks korraga. Aga näiteks kui ma olen päevatoimetaja, siis ma pean üritama jälgida kõike, mis toimub lihtsalt. Siis mul võib olla tõesti nii, et miljon lehekülge lahti, ma jälgin üht asja, teist asja ja üldse meili ja... Et ikka mitu asja korraga tavaliselt.“ (Õhtulehe reporter)

Expresseni reporter pidas pidevat mitme looga korraga tegelemist oma töös suisa paratamatuks ja möödapääsmatuks, öeldes et „sa pead olema väga paindlik ja võtma mitu asja korraga käsile.“

"Tihtipeale tuleb sul seda teha (mitme looga korraga tegeleda), kuna on lugusid, mis arenevad aja jooksul edasi. Kui on juhtunud õnnetus või toimunud tulistamine, siis sa pead helistama politseile ja mõned asjad üle täpsustama ja sellele jätku tegema /---/ sa pead olema väga paindlik ja võtma mitu asja korraga käsile. Mõnikord on raske kõike meeles pidada." (Expresseni reporter)

Nõuded lugude arvule

Siin peatükis ja ka edaspidi ei võta ma vaatluse alla uudisloo erinevaid žanre, vaid nimetan uudiseks, looks, artikliks kõiki uudisühikuid. Uudisühiku all omakorda pean silmas ühte kindlal ajal avaldatud artiklit, millel on oma eraldi pealkiri, juhtlõik ja sisu.

Kuigi kindlat avaldamist nõudvate uudisühikute arvu minu poolt vaadeldud ja intervjuueeritud veebiajakirjanikele ette kirjutatud pole, jäi mulle mulje, et nad tunnevad siiski teatud survet kas või selles osas, milliste ajavahede tagant nad peavad midagi avaldama.

Vaid ERR-i reporter tunnistas, et teatud uudisühikute arvu temalt tööandja poolt kunagi oodati. Veel tõi sama reporter, kes enamasti töötab õhtuses vahetuses ja peab uudislindi eest tihti üksinda vastutama, välja, et tunnis peaks õhtune toimetaja avaldama umbes kolm uudist, kuid seegi arv pole kivisse raiutud ning võib kohati siia-sinna kõikuda.

„Meil vist kunagi ammu, ma arvan, et töövestlusel võib-olla räägiti, et miinimum kaheksa, kuigi see on siuke väga nii ja naa /---/ Üksi olles ka ikkagi, noh, et igas tunnis ütleme umbes kolm uudist vähemalt peab olema. Aga noh, see on väga individuaalne. Et seda nagu keegi konkreetselt kellaga aega ei võta, aga kui jääks mingi rohkem kui tunniajane paus, siis keegi helistaks, et mis värk on. Aga et noh tunniajane paus ongi see, mida nagu ikkagi ei tohiks lasta tekkida. Et seda on meile nagu ette kirjutatud, et see oleks liig. Aga reaalselt seda ka ei tule eriti ette.“ (ERR-i reporter)

See, mitu ühikut veebiajakirjanik päevas avaldab, sõltub mitmest asjaolust. Esiteks sellest, millises vahetuses ta parasjagu töö on. Originaaluudiseid tootev reporter võib piirduda päevas kolme pikema omauudisega või teha omauudiste ja pressiteadete toimetamisega segamini kuni kümme artiklit. Samas päevatoimetajatel ja toimetajatel võib päevane ühikute arv küündida vahel lausa 50-ni, kuid seejuures tuleb silmas pidada, et nädalavahetusesti töötavad osades väljaannetes toimetajad tavalisest kauem ehk katavad mõnedel juhtudel uudislindi terve päeva vältel sisuliselt üksi.

„No sõltub sellest, milline on vahetus. Täna on mul null, eks, sest ma olin täna päevatoimetaja vahetuses. Aga üldiselt, noh, kuna ma kirjutan rohkem omauudiseid ja ei täida niivõrd linti, siis tavaliselt kuskil viis kuni kaheksa võib-olla. Umbes nii. On ka päevi, kus ma olen teinud 20. On ka päevi, kus ma olen teinud kolm.“ (ERR-i toimetaja)

„Selliseid suuremaid mõistlikumaid asju saab võib-olla kaks-kolm teha päeva jooksul, pluss siis mingisugused, mis vajavad nagu natuke vähem oma hinge sisse panemist ehk siis mingid pressiteated, mis tuleb ainult üle toimetada. Aga keskmiselt, kui ma olen vaadanud, mitu asja minu arvutist päeva jooksul välja läinud, siis see on umbes võib-olla kuus kuni kaheksa.“ (Delfi reporter)

„Oleneb päevast, viis kuni 50. Nädalavahetusel 30-40 ühikut tekitada ei ole väga suur probleem. Nädalavahetuse toimetaja on tööl 15-16 tundi, kaheksa tundi on tal ka reporter abiks, aga pool aega on ta üksi. 55 lugu tekkis meil siis, kui päevatoimetaja pidi sporti ka üles panema.“ (Delfi toimetaja)

Teiseks sõltub lugude arv sellest, kui aktiivne on konkreetne uudispäev ning kolmandaks sellest, kui aktiivsed või usinad on nad ise.

„/---/ sõltub ikkagi väga palju sellest, mis toimub parasjagu, kui nii-öelda aktiivne uudispäev on ja noh, sõltub ka... Ühesõnaga hästi paljudest faktoritest sõltub see /---/“ (Õhtulehe toimetaja)

„/---/ kui normaalses tempos töötada või niimoodi, siis... Kui ei tee originaallugusid, vaid just mingisugust linti täidad, siis see, noh, paarkümmend ühikut on nagu selline, mis paratamatult tuleb. Ja siis sõltub juba sellest, kui palju ise rabeleda. Kas see tuleb siis paarkümmend või kolmkümmend.“ (ERR-i reporter)

Delfi reporter tunnistas, et lugude arv sõltub tema enda aktiivsusest, kombineerituna sellega, mida ta eeldab, et tööandja temalt ootab ning üldjuhul tal tööandja ootuste täitmisel probleeme ei teki.

„Kunagi ei ole öeldud, et sul oli ainult nii või nii palju uudiseid, et kui sa ikkagi oma südametunnistuse järgi mõõdukalt nagu midagi teed ja niisama ei vahi lakke päev otsa, siis on okei üldiselt. Ma ei ole veel kokku puutunud sellega, et oleks nagu kunagi vähe olnud /-- /Mõnikord ise tunnen, et nüüd ma tegin küll liiga palju asju, et see asjade hulk, mis parajasti jooksvalt vajaks tegemist, oli nii suur, et tegelikult oleks võinud olla väiksem. Aga samas on jälle

mõni päev selline, et õhtul avastan, et nüüd ma küll tegin vähe asju, et ei tea, mis ma ülejäänud ajaga tegin.“ (Delfi reporter)

Teemade sissevool toimetusse

Uudistoimetustesse laekub päevas sadu pressiteateid ning lisaks veel lugejate saadetud vihjeid e-maili kaudu, mis omakorda mõjutab oluliselt veebiajakirjanike tööritiini ja uudiste valikut, kuna nende postkasti tulev info on enamuse juhul otsene sisend avaldamist nõudvale uudisühikule.

Postimees.ee vasakus servas on selleks vastav rubriik „Saada vihje“ ning Delfis ja Õhtulehes on sama pealkirjaga lahter ekraani ülemises otsas. Lugeja täidab lühikese vormi, milles kirjutatu jõuab toimetajate ja reporterite postkasti. Vihjed vaadatakse kõik läbi, kuid kõikidest neist ei pruugi artikleid sündida (vt ka peatükk „Teemavalik lähtuvalt uudisväärtustest“).

Delfi reporter võttis minu vaatluse ajal töösse vihje, mille ta sai eelmise päeva õhtul, kui ta oli ise määratud tööle toimetajana ning päev hiljem reporterina tööl olles otsustas ta sellega tegeleda, alustades telefonikõnest kooli direktorile ja küsides hiljem e-maili teel kommentaari juhtumit menetlenud prokuratuurilt.

Reporter: „Eile tuli hoti ehk siis vihje, et on... Et Rakvere koolis üks laps peksis teist kurikaga. Pean leidma sellele siis tunnistuse või ümber lükkamise.“ (Vaatlus Delfi toimetuses)

Kõne direktorile:

Reporter: „Pöördume teie poole sellise küsimusega. Me saime vihje, et Rakvere koolis juhtus üleile üks intsident, kus üks õpilane sai viga, teine õpilane ründas teda. Kas vastab tõele?“ (Vaatlus Delfi toimetuses)

Tartu Postimehe reporteril tuli postkasti vihje, mille ta otsustas ära kustutada, kuna ei osanud sellega midagi peale hakata (näide 1). Küll aga reageeris Tartu Postimehe reporter kiiresti vihjele, mis tuli talle SMS-ina päästeametilt (näide 2).

Näide 1:

Reporter: „Noh, siis, vahel tuleb ka igasugu vihjeid sisse /---/ meil saab keskkonnas panna niimoodi anonüümselt /---/ „Uri, kuidas olukord Ülikooli kliinikumi perearstikeskuses...“ Noh, siin on jälle see, et inimene süüdistab Ülikooli kliinikumi, et last ei vaadatud korralikult läbi... On tõsine südameprobleem, kaasa süündinud viga. Noh, aga kuidas ma seda uurin? /---/ ma arvan, et kontakti ei ole, ja kuskilt muud kaudu see ka välja ei tule see juhtum /---/ ma ei tea, ma kustutan selle vihje maha ja jään järgmist ootama, äkki see on konkreetsem.“ (Vaatlus Tartu Postimehe toimetuses)

Näide 2:

Reporter: „Noh, nagu ikka tööpäev... Tuleb igasugu segadusi vahele. (Reporteril on käsil artikkel, kuid mobiili saabunud vihje peale jätab ta selle pooleli – G.L) Oi, aga ma vist pean selle töö katki jätma, sest on tulnud olulisem teade, et Jaama tänav 181 on aknast näha leeki.“ (Vaatlus Tartu Postimehe toimetuses)

See, miks Delfi reporter otsustas lugeja saadetud vihje töösse võtta ja Tartu Postimehe oma mitte, võib olla tingitud tõsiasjast, et esimesel juhul oli vihjet kergem kontrollida, teine eeldanuks aga ajamahukamat reporteritööd.

Antud fenomen haakub Deuze'i & Dimoudi (2002) ning Paulusseni (2004) tähelepanekutega selle kohta, et veebiajakirjanikud kipuvad auditooriumile pakkuma vähem kompleksseid probleemikäsitusi. Kindlasti tuleneb see ka sellest, et veebiajakirjaniku käsutuses on palju vähem aega kui uurivatel ajakirjanikel paberlehes ning nii pälvivadki suurema tähelepanu vihjed, mida on kiirem ja lihtsam uurida ning artiklikaks teha.

Karin Kase (2011) peatus oma magistritöös pikemalt pressiteadete sissevoolu teemal ning jõudis järeldusele, et otsus, kas pressiteatest saab uudis või mitte, sünnib veebitoimetajate

peas pressiinfo pealkirja ja saatja nime lugedes – enamus pressiteateid kustutatakse selle sõelumise etapis. Kui pressiteade lugemuse esimesest „sõelast“ läbi pääseb, sünnib lõplik kajastusotsus esimese paari lõigu lugemisel (Kase, 2011: 73). Milliseid uudisväärtuste kriteeriume veebiajakirjanikud teemavalikul tähtsaks peavad, uurin mina lähemalt peatükis „Väärtused ja regulatsioon“.

Tartu Postimehe reporteri pressiteadete lugemise viisist saab aimu, kuidas ajakirjanikud pressiinfot selekteerivad, millistele teadetele nad tähelepanu pööravad ning millised lendavad otse prügikasti. Nagu allolevast arutluskäigust selgub, siis info prügikonteineri põlengust Tartus Riia tänaval tema „sõelast“ läbi ei pääsenud, sest sellel puudus pildimaterjal ning see polnud tema arvates oluline uudis, kuigi ta selle avaldamist hetkeks Riia tänava elanike huvides kaalus.

„Liiklusõnnetus, metsanotsuga liiklusõnnetus. Prügikonteiner... Noh, see on jälle see, et kui sul on olemas efektne piltmaterjal, kus tõesti tohutu leek on kolmanda korruseni, üks ole, siis on mõtet seda kasutada. Aga kuna antud hetkel ei ole, siis üritada selle ümber mingit uudist teha, see lihtsalt ei vääri küünlaid. Samas muidugi selle Riia tänava elanike jaoks võib-olla väga oluline uudis. Võib-olla ma saaksin seda uudist, ma ei tea, tõstes selle esimeseks uudiseks Tartu Postimees online'is, seda kindlasti loetakse, mitu tuhat inimest. Aga küsimus on selles, kas see on nii tähtis /---/ Ühesõnaga see lugu ei oma mingisugust moraali. Aga kuna online'is seda valikut väga mitu tundi teha ei saa, siis sa pead selle suhteliselt kiiresti ära tegema.“ (Vaatlus Tartu Postimehe toimetuses, reporter loeb postkastist pressiteadete pealkirju)

Tartu Postimehe toimetaja ja reporteri ning Õhtulehe reporteri intervjuudest tuli välja, et pressiteadete massiline sissevool on muutnud osad veebiajakirjanikud laisaks ja mugavaks – selle asemel, et ise infot juurde otsida, lepatakse tihti pressiteates saadetud sisuga ning pannakse pressiesindaja poolt kokku kirjutatud lugu muutmata kujul kiiresti üles, et „järjekordselt üks ühik kirja saada“.

„Mina teen uudise, mitte ma ei vahenda pressiteadet. Pressiteade on minu jaoks informatsioon, et mingi selline asi toimus. Aga ma ei pane pressiteadet üles, vaid ma kirjutan pressiteate läbi ja võtan ühendust selle inimesega, kes on sellel teemal siis mingi teadja või vastutaja. Helistan talle. Ja küsin ta käest, mis te tegite seal põnevat? Mis teil seal on? Mitte ei kirjuta pressiteateid üles ja saan sellega endale järjekordselt ühe ühiku kirja, et ma olen ühe uudise teinud. Ma ei ole mitte midagi teinud ju. Minu meelest on online-ajakirjanduses liiga palju pressiteateid.“ (Tartu Postimehe toimetaja)

Mis sa arvad, mida peaks tänapäeval ajakirjandustudengitele õpetatama, et nad saaksid online-ajakirjanduses paremini hakkama?

„ /---/ Ja tuleks ka rohkem õpetada, et iga pressiteadet pole vaja üles panna, et siukest pressiesindajatega suhtlemist... Et iga asja, mis pressiesindaja sulle moosijutuna ajab, ei tasu kullana võtta. Tuleb väga skeptiliselt suhtuda nende promomisse ja asjadesse.“ (Õhtulehe reporter)

Laiskusele ja mugavusele viitas Õhtulehe reporter ka juhtumite puhul, kus ajakirjanikul on valida, kas ta võtab kätte ja helistab ise kellelegi või tõlgib selle asemel mõne välisuudise.

„Ma näen ka kõrvalt mõne kolleegi puhul, et siukest väga suurt entusiasmi ei ole, onju. Et sellist väga ise uurida... Alati pakun ka mingeid teemasid, mõni päev on see, et oh, võtaks mugavamalt, mõni tahab tõlkida kogu aeg ja nii edasi.“ (Õhtulehe reporter)

Alljärgnev tsitaat on näide sellest, kuidas lakoonilise sõnastusega pressiteatest võib tegelikult ühe telefonikõne peale välja kooruda põnev artikkel. Antud juhul oli tegemist Tartu Postimehe reporteri postkasti tulnud infoga liikluspiirangust, mis oli tegelikult hoopis seotud selles alas toimuvate filmivõtetega. Ehk kuigi ta võinuks teha uudise lihtsalt sellest, kuidas ühel Tartu tänaval on liiklust piiratud, sai ta hoopis põnevama loo filmivõtetest.

„/---/ tuli nagu linnavalitsusest selline, noh, kolme või neljasõnaline teade, et liikluspiirang Vabaduse puiesteel ja bussid sõidavad mujalt. /---/ Hakkasin siis uurima, mis paganama liikluspiiranguga tegemist on, selgus, et on filmivõtted. Selgus, et politsei korraldab mingisugust

ennetuskampaaniat selle käigus /---/, tundus huvitav. Helistasin kõigepealt ühele inimesele, see ütles, et ta räägib õige inimesega, õige inimene helistas mulle mõne aja pärast tagasi, rääkisime oma jutud ära ja põhimõtteliselt sain nagu loo üles minu meelest... Ikka vähem kui tunni... No umbes tunni ajaga.“ (Tartu Postimehe reporter)

ERR-i uudisteportaali sisu kujundavad lisaks pressiteadetele ja omauudistele suures osas Aktuaalse Kaamera materjalid, mille monteerimine jääb kas selleks eraldi tööle võetud videotoimetaja või õhtuse toimetaja ülesandeks. Teisisõnu muudetakse juba valmis kujul teleuudis *online*-uudiseks.

„Õhtuti, kui ma teen üldsegi Aktuaalse Kaamera lugusid, näiteks, siis see tähendab, et ma võtan iNews’ist, mis on, kuhu AK paneb oma tekstid sellisel tele kujul ehk et ta on nagu teksti kujul, aga seal on neid igasugu... /---/ Et ma puhastan selle sellest jamast ära. Muudan ära liidi /---/ Toimetan ta nagu normaalseks, mõtlen pealkirja, otsin pildi, panen allikad külge ja panen välja.“
(ERR-i reporter)

Konkurents

Järgnevalt käsitlen konkurentsi kui veebiajakirjanike tööd mõjutavat tegurit kahest aspektist lähtuvalt – esiteks vaatlen selle mõju pressiteadete ja vihjete ning teiseks operatiiv- ja reaalarajad edasi arenevate lugude puhul. Samuti ilmneb selles peatükis, kuidas ajakirjanikud ise konkurentsi tajuvad ja kuidas sellesse suhtuvad.

Kuna samad pressiteated ja teinekord isegi vihjed laekuvad korraga kõikidesse suurematesse Eesti uudisportaalidesse, käib toimetustes võitlus selle nimel, kes uudise esimesena avaldab. Ning seda jälgivad ka reporterid ja toimetajad ise.

Tartu Postimehe reporteri sõnul ei pea ta aga nii oluliseks, et kõik uudised konkurentidest varem üles saaksid. Antud juhul näitas reporter vaatlejale politsei pressiteadet ühest Tartu kesklinnas lõhutud pingist.

„See on seda stiili teade, mida aeg-ajalt loetakse, et hästi oluline on olla esimene ja hästi kiire. Tegelikult see saadetakse kõigile teatena laiali ja kui on suvaline pingilõhkumine, siis võib tegelikult, siin ei ole midagi rabeleda. Peaasi, et see uudis enam-vähem normaalselt üles saaks.
(Tartu Postimehe reporter näitab vaatlejale järjekordset pressiteadet)

Delfi toimetuses seevastu tunduti konkurentide tööd jälgivat pingsamalt ning suhtuti kiirelt info avaldamisse tõsisemalt isegi siis, kui artikkel oli veel poolik ehk vaid ühe osapoole kommentaariga. Pooliku artikli soovitas reporteril avaldada päevatoimetaja, kuigi reporter ise tundus tahtvat ära oodata ka teise osapoole kommentaari, milleks antud juhul oleks olnud prokuratuuri vastused reporteri poolt neile saadetud küsimustele.

Poolikute artiklite fenomenile viitas ka Karlsson (2011), kes ütles, et informatsiooni kiire pealevool tekitab olukorra, kus artiklid avaldatakse enne, kui need valmis saavad ning enamus inimesi loeb pigem nõ mustandeid kui valmis produkti.

Dialoog 1 (Vaatlus Delfi toimetuses):

Reporter: „Kas ma ootan proki (prokuratuuri vastuse – G.L) ära või panen direktori jutu välja?“

Toimetaja: „Pane „Uudis täiendamisel“ ja pane välja.“

Teisest samal teemal peetud dialoogist ilmneb, et lugejate vihjed, mis ajakirjanikule võivad tunduda eksklusiivsetena, võivad samal olla saadetud ka konkureerivasse väljaandesse. Täpselt nii just Rakvere kooli intsidendi puhul juhtuski. Autorile pole kahjuks teada ning samuti pole see enam tagantjärele tuvastatav, kas Postimehel oli uudis üleval enne Delfit või vastupidi.

Dialoog 2 (Vaatlus Delfi toimetuses):

Teine reporter: „Kas sa Rakvere gümnaasiumile seda kirjutasid, et uudist täiendatakse?“

Vaadeldav reporter: „Jaa, ma sain vastuse, aga ma mõtlengi praegu...“

Teine reporter: „Ma vaatan praegu, et Postimehes on ka see uudis ja et uudist täiendatakse.“

Vaadeldav Delfi reporter käis ise ERR-i ja Postimehe veebilehel pärast igapäevast valitsuse pressikonverentsi, mida ta arvutist kuulama pidi ja milles räägitu põhjal mitu artiklit kokku kirjutas, et vaadata, millised seal räägitud paljudest teemadest neil uudiskünnise on ületanud.

Dialoog 3 (Vaatus Delfi toimetuses)

Reporter: „Nüüd ma vaatan ega teised ei ole midagi rohkem teinud kui mina.“

Vaatleja: „Kes teised?“

Reporter: „ERR ja Postimees näiteks. Aa, ongi... (Päevatoimetajale) ERR on teinud sellest, optimismi rõhutab, (tsiteerib) Ansip nõuab töötukassalt pessimismi. Nad on siia väga palju Ansipi juttu sisse kirja pannud.“

Tartu Postimehe reporter tegeles konkurentide uudiste vaatamisega ainult hetkel, mil tal endal konkreetset lugu käsil ei olnud ning järgmise loo teemat polnud veel välja mõeldud. Teistest veebiväljaannetest külastas Tartu Postimehe reporter ERR-i uudisportaali ja Delfit. Üldiselt tundus Tartu Postimehe reporter Eesti suuremate veebiväljaannete konkurentsi peale veidi viltu vaatavat. Tema arvates avaldab konkurents pressiteadete avaldamise kiiruse osas veebiajakirjanduse sisule hoopis negatiivset mõju, kuna kõigil on uudislindis täpselt samad artiklid.

„Noh, selle online ajastu üks halb asi on muidugi ka see, et kõigil on täpselt samad uudised. See on nagu see, et kui sa oled enda uudised ära teinud, siis sa tead, mis kõigil teistel ka on. Harva suudetakse sind üllatada.“ (Tartu Postimehe reporter)

Veel tõi Tartu Postimehe reporter välja, et väljaanded on omavahel kokku leppinud, kui mitu lauset nad vastastikku tohivad teineteiselt refereerida. Vigade paranduse puhul loovat see aga olukorra, kus ühes väljaandes on mõni faktiviga pool tundi pärast avaldamist ära parandatud, kuid teises väljaandes, kes algallikat refereeris, on endiselt üleval vigane või väärte faktidega artikkel. Samuti tundus talle tuska valmistavat, et kui tema on mõne originaalse uudisega maha saanud, kopeerivad konkurendid temalt selle kohe lubatud lausete arvuga ümber ning

hakkavad alles siis lisainformatsiooni otsima. Sama nähtust pidasid aga tavapäraseks ERR-i ja Expresseni reporterid.

„Et noh, meil on siin igasuguste nende väljaannetega kokkulepped, kui mitu lauset tohib niimoodi vastastikku võtta, kasutada. Mina arvan, et see on ikka täielik jama, et see tuleks nagu ära lõpetada. Et igasugused kriteeriumid ja asjad, need nagu, noh, võivad toimida ja võivad ka mitte toimida. Mulle endale on need igasugused pressiesindajad öelnud korduvalt, et kui mina mingi uudise Tartu kohta teen, siis Delfi kõigepealt võtab minu uudisest copy-paste paneb üles ja siis hakkab helistama, eks ole, et kuule, et teil mingi selline asi... Isegi, kui mul on uudises olnud mingi viga, mille ma poole tunni pärast ära parandan. Siis Delfis on see ka veel päev hiljem samamoodi üleval. Nende seisukoht on, et... Oi, aga Postimehes ju oli niimoodi...” (Tartu Postimehe reporter)

„/---/ kui see on näiteks info, mis on mingi teine leht avaldanud mingisuguse skandaali, mis meie oma allikaid veel ei ole, siis on variant, et me näiteks võtame selle loo neilt üle, refereerime seda, aga sel juhul pannakse üldiselt pealkirjas koolonisse see leht, koolon, või midagi sellist, ja kirjutatakse selles vormis, et noh, selle, selle väitel või andmetel ja üritatakse sellele infot saada lisaks/---/.“ (ERR-i reporter) ¹

„Või kui mõnel teisel lehel on midagi, mida meil ei ole, siis me kirjutame, et see leht ütleb seda ja siis me teeme oma telefonikõne. Ning pärast seda me saame kirjutada, et politsei kinnitas seda meile ka.” (Expresseni reporter)

Intervjuudes esitasin kõigile kaheksale intervjuueeritavale ühesuguse dilemma, mis seostub natuke ka juba eelpool kirjeldatud Delfi reporteri Rakvere kooli juhtumiga. Küsimus kõlas järgmiselt: „Oletame, et juhtub mingi suurem õnnetus. Kas eelistaksite loo avaldada vähemate ja ebakindlate faktidega või ootaksite ära täiendava informatsiooni ja avaldaksite selle näiteks tund aega hiljem?“ Dilemma eesmärk oli välja selgitada, kui oluliseks peetakse suurte ja

¹ Tsitaadis kirjeldatud juhtum tuli tegelikult esile siis, kui reporterile esitati küsimus hoopis faktivigade teemal: „Kas mõnikord juhtub, et sa avaldad loo nii, et sa pole nendes esitatud faktides kindel?“

opeatiivsete sündmuste puhul esialgse info esitamisega konkurentidest ette jõudmist. Vastused olid kõikides kõikides väljaannetes enamjaolt sarnased. Ajakirjanikud Delfis, ERR-is ja Õhtulehes olid kõik üksmeelel, et lugejale tuleb esitada kas või nii vähene informatsioon, kui nende käsutuses parasjagu on ning täiendada artiklit jooksvalt, kuid seejuures peab see info olema ka usaldusväärne. Usaldusväärseks peetakse eelkõige politsei infot, kuid esialgse artikli saaksid nad enda sõnul kokku ka kolleegilt või mõnelt muult enda allikalt saadud ütluste põhjal.

„Kuivõrd online’is on kiirus üks põhikriteeriume, siis kui on olemas kindel kinnitus, et asi on toimunud, siis kindlasti panen selle loo üles ja siis hakkan seda jooksvalt täiendama.“ (Delfi toimetaja)

"Ma praktikas /---/ sellist juhtumit ikkagi ei mäleta, kus ikkagi tund aega tõepoolest... Me teame, et on midagi juhtunud, midagi väga suurt ja me üldse mitte midagi ei tea. Üldjuhul kui ikkagi kuskil metsas käivad paugud, siis me vähemalt teame seda, et seal käisid paugud, eks, ja võib-olla seda, et politsei hetkel ei oska või ei saa midagi täpsemalt öelda. Siis me ikkagi niivõrd palju saame inimestele teatada, et need paugud käisid ja rohkem hetkel midagi teada ei ole." (Õhtulehe toimetaja)

Erandina oli teist meelt vaid Tartu Postimehe reporter, kes iga infokilluga kohe uudist tegema ei ruttaks.

„Ma saan aru, et kui on ikkagi tähtis uudis teistes portaalides üleval, siis ma ei saa teha pool päeva muretut nägu, et noh, ja mis siis. Aga no samas ma ei tunneta, et see alati nagu kui seal on umbes pool lauset infokildu käes, et sa selle kohe ka pead avaldama.“ (Tartu Postimehe reporter)

Tartu Postimehe reporterist kardinaalselt teist meelt on kiiruse ja kohesuse mõju uurinud Karlsson (2007), kes soovitas veebiajakirjanikel alati avaldada nii vähene info, kui sul olemas on nii kiiresti kui võimalik, juhul, kui see info pole just eriti eksklusiivne ning kannataks oodata lehe trükki minekuni, kartmata, et konkurendid sinust ette jõuavad.

Konkurentidest ette jõudmise või nendega enam-vähem samal ajal info avaldamise juures toodi mitmel korral näitena 2011. aasta augustis toimunud Kaitseministeeriumi tulistamise juhtumit, kus ükski suurematest Eesti *online*-väljannetest infot kinni ei hoidnud.

„Noh, võtame selle kaitseministeeriumi tulistamise, kus korralik info viibis väga kaua aega, aga asi käis ja see oli nagu kõigile teada, kõik juba kirjutasid sellest, siis ikkagi tuli see info, mis sul oli, isegi see napp info. Kõik kanalid, kaasa arvatud meie, panime selle ikkagi kohe välja. Et see mis on, igal juhul välja. Ei ole mõtet hoida seda kinni lihtsalt selle tagant, et sa ei saa veel korralikku ja mahukat artiklit valmis kirjutada. Aga see mis sa välja paned, noh, see muidugi peab olema tõsi.“ (ERR-i toimetaja)

„Ma mäletan, kui siin suvel oli see Karen Drambjani juhtum, siis noh, siin isegi vist mingi juhtkonna tasandil oldi väga rahul sellega, et oldi minut Delfist ees avaldamisega. Jah, tõtt-öelda uudis oli kaks minutit üleval, seejärel Postimehe online-võrk lendas tunniks ajaks auti, et noh see ei olnud enam kellegi mure. See oli juba vääramatu jõud, aga et see, et minuti Delfist varem, see oli tohutult oluline.“ (Tartu Postimehe reporter)

5.2 Väärtused ja regulatsioon

Teemavalik lähtuvalt klikkide arvust

Kui ajaleheartiklil on pealkiri vaid üks paljudest tähelepanu äratavatest vahenditest, siis veebis kõige peamine. Ühtlasi asendub veebis sõna „tähelepanu“ sõnaga „klikk“, sest lugeja ei näe artikli sisu enne kui ta pole sellele klikkinud. Delfi reporter tunnistaski vaatluse ajal, et tema lõppeesmärk oma lugu pealkirjastades on lugejate klikke püüda.

Reporter: *„No ma mõtlen tegelikult selle peale küll, et see pealkiri oleks selline, mis ärataks inimestes huvi, aga ma üritan teha ikkagi nii, et sellest hoolimata pealkiri ei oleks vale. Sest ma ei taha väga lugejat eksitada, aga ma tahan teda küll lantida. Ja kui ma oma pealkirja toimetan ja*

toimetan ja toimetan, siis mu lõppeesmärk on ikkagi see, et inimesed sinna peale klikiksid.“
(Vaatlus Delfi toimetuses)

Eriti jälgivad klikkide arvu päevatoimetajad, kes sõltuvalt klikkide arvust otsustavad, millist artiklit avalehel suuremalt välja mängida. Lugejale huvipakkuvamad artiklid paigutatakse avalehel ettepoole, vähem loetavamad ühikud kukuvad aegamisi allapoole.

„Minu jaoks personaalselt ei ole (klikid olulised – G.L.), aga noh, ma arvan, et lehe jaoks on need olulised. See on ka see, et kui on uudis, mida... Kui tal ei ole palju klikke, siis me ei mängi teda suureks, siis ta niikuinii jääb sinna väheste lugejate arvuga. Siis ei ole ka sellist suurt kaalu uudisel.“ (Õhtulehe reporter)

Õhtulehe reporter tõi sama aspekti välja ka siis, kui ma esitasin talle dilemma, kas mängida suuremalt välja kuulsusega seotud seltskonnaskandaal või uudis sellest, kuidas valitsus võtab vastu tervishoiusüsteemi ja paljusid inimesi puudutava seaduseelnõu. Selles nähtub asjaolu, et väärtustatakse **mõjukust, inimlikku huvi ning meelelahutuslikkust**. Eildersi (1997) ning Ruhrman et al'i (2003) järgi oleks see uudiskriteerium käsitletav mõjukuse ja prominentsuse kooskõpsena.

„See täiesti oleneb. Ütleme, alguses, kui ma võib-olla ka mõtleks, et mängiks võib-olla selle seaduse välja, aga kui selgub, et inimesed loevad ikkagi, kuigi see seltskonnauudis on väike, aga inimesed loevad teda ikkagi rohkem, siis saab alati ümber mängida. Et kui esialgne hinnang on vale.“ (Õhtulehe reporter)

Samas Tartu Postimehe reporteri jaoks on tähtis eespool nähtavamal kohal hoida artiklit, millesse ta on ise rohkem aega panustanud või kui mõnda olulisse artiklisse on juurde hangitud ja kirjutatud lisainformatsiooni, mis näitab, et ta väärtustab nn „klikimagnetitest“ rohkem enda uurimise tulemusena sündinud lugusid.

„Vaadates kõrvalt kolleege, siis kriteeriumiks on peaaegu, ütleme üheksakümne protsendi ulatuses on klikk. Ehk siis kui loetav mingi uudis parasjagu on, hoitakse ikkagi kõrgel kohal /---/ ma hoian pigem eesotsas selliseid. No ütleme esimesel kohal on pigem alati ikka selline, kas siis ajalehelugu või siis minu enda lugu, selline pikem, noh, natuke pikem käsitus, natuke põhjalikum, kus on nagu tööd tehtud. Või noh, teisest küljest muidugi tõsta tasub alati ülespoole siis, kui sa oled saanud olulisele asjale lisainformatsiooni, noh, olulist täiendust.“ (Tartu Postimehe reporter)

Teemavalik lähtuvalt uudisväärtuse kriteeriumitest

Minu poolt intervjueeritud veebiajakirjanikud enda sõnul igapäevaselt uudisväärtuste kriteeriumitele ei mõtle, vaid käituvad uudist töösse võttes või seda struktureerides vastavalt oma taktitundele. Delfi reporter tõi välja, et üldjuhul sünnib uudis sellest, mida ta enda jaoks **oluliseks** peab. Delfi toimetaja nimetas peamiseks uudisväärtuse kriteeriumiks veebiajakirjanduses **värskust**.

„Noh, uudsus, olulisus, kui väga see mõjutab tavainimest, kui väga see mõjutab ühiskonda ja kui erandlik see on. Kõik needsamad põhitõed. Ma ei oska siin midagi sellist väga huvitavat välja tuua. Eks see uudisväärtuse kriteerium, uudisväärtuslikkuse hindamine on alati tegelikult suuresti selle ajakirjaniku taktitunde küsimus.“ (ERR-i toimetaja)

„Ma arvan, et need klassikalised uudisväärtused on nagu miski, mis kogu aeg alateadvuses on olemas ja millest ma tegelikult tahaksin südames lähtuda. Samas ma olen kohati täheldanud seda, et kõik, mida inimesed tahavad lugeda ja mis on inimestele oluline ja huvitav, alati saajaprotsendiliselt ei kattu nende klassikaliste uudisväärtustega. Et selles mõttes kohati ma teen ka asju, mille kohta ma tean, et see on see, mida lugeja tahab ja jätan kõrvale selle, et minu meelest see ei ole oluline info või et mina ei tahaks seda teada.“ (Delfi reporter)

„See sõltub loost, sellest, mida olemasolevast materjalist annab esile tõsta. kui midagi esile tõsta, siis online’is võiks olla see värskus.“ (Delfi toimetaja)

Õhtulehe reporter märkis, et kriteerium, mille järgi uudist avaldamiseks valida, on tal aja jooksul välja kujunenud vastavalt sellele, mida lugejad loevad. Ning lugeja eelistusi hindab ta klikkide arvu järgi. Samas tunnistas ta, et alati ei saa ka ainult klikkidele tugineda ning olulisi poliitikauudiseid, kuigi need võivad olla vähem meelkamatad, eirata. Selliseid üleriikliku tähtsusega rahandusuudiseid nimetas ta „kohustuslikeks uudisteks“.

Mille järgi sa hindad, kas sel on uudisväärtus ja kas inimesi huvitab see?

„See, mis ma ka näen, mida loetakse üldiselt. Noh, siin on natuke ka see klikkide arv, mis inimestele nagu korda läheb, eksju. Ja mõnikord on ka see, et võib-olla ka meie lugejale nii väga korda ei lähe, aga kui see on väga üldine uudis, et igal pool kajastatakse, mingi rahandusasi või midagi, siis lihtsalt ka sellepärast, et see on kohustuslik uudis. See peab olema lihtsalt.“
(Õhtulehe reporter)

Tartu Postimehe toimetaja heitis pisut valgust sellele, millised uudised siis ikkagi inimestele korda lähevad. Selgus, et veebiajakirjanduses „müüb“ suurel määral **konfliktsus** ning **pehmemad uudised**.

„Nii kurb kui see ka ei ole või on see paratamatu, ma ka ei tea, siis online’is müüb selline konfliktsus igas mõttes tunduvat enam kui ajakirjanduses tervikuna või paberajakirjanduses. Selline pehme konfliktsus pluss pehmesus alates ilmadest ja partidest puu otsas ja ma ei tea millest, on online’is – lugejad loevad neid uudised alati hästi hea meelega. Selliseid väga suure teoreetilise huviga uudiseid nagu linnaelarve vastuvõtmise linnavolikogus on online’is ikka väga viimastel kohtadel.“ (Tartu Postimehe toimetaja)

Veebiajakirjanike teemavalik sõltub suures osas ka sellest, milliseid teemavaldkondi tema väljaandes rohkem väärtustatakse. Näiteks Õhtulehe toimetaja märkis, et neile on tähtis valgete uudise kõrvale pakkuda ka inimeste **uudishimu rahuldavat meelelahutuslikumat infot**, sest ta arvab, et lugejad neilt seda ootavadki.

„Meie žanr on meelelahutuslikum. Me balansseerime sellisel joonel seal vahel, et... Noh, üritades olla korraga, üritades korraga kajastada ära ilmselgelt kõik sellised ilmselgelt üleriigilise

tähtsusega või noh, ka välisuudiste mõttes või Eesti inimeste jaoks tähtsusega sellised valged, korralikud, tähtsad sellise uudisekaahuga uudised, aga pakkuda sinna sekka balleti sisse ikka sellist meelelahutust, inimeste uudishimu rahuldavat infot, mida inimesed meilt ikkagi ootavad.“ (Õhtulehe toimetaja)

Samas küsides Õhtulehe ja Delfi reporteritelt, kumma uudise nad esilehel suuremalt välja mängiks, kas poliitikauudise või kuulsusega seotud seltskonnaskandaali, valisid mõlemad valgema uudise. Õhtulehe reporter tunnistas samas, et see sõltub, kui palju ühele või teisele uudisele klikke tulema hakkab (Vt tsitaat lk 42).

„Need kuulsuste uudised on küll väga toredad ja nad kohati väärivad mingisugusel kujul esile tõstmist võib-olla kas või selleks, et rahuldada inimeste meelelahutusvajadust, aga üldiselt ikkagi ma leian, et uudiskanaliid võiksid keskenduda rohkem sellistele ohulistele asjadele, mis mõjutavad inimeste elusid rohkemal määral kui kuulsuste lõbustused.“ (Delfi reporter)

Rahvusringhäälingu puhul oli seltskonnaskandaal välistatud, kuid teatud puhkudel, nagu tunnistas ERR-i uudiseportaali reporter, tuleb neilgi avalikkusele tuntud „kollase meedia inimeste“ tegevusi kajastada, kui mõni neist on sattunud näiteks kohtupinki. Sellisel juhul tekib ERR-is tihti tuliseid arutelusid, kas teema väärib üldse kajastamist ning kuidas nimetada inimesi, kes eraväljaannetes on tituleeritud Nõia-Intsuks, Farmi-Gabrieliks vms.

Selle teema lõpetuseks toon välja, milliseid uudisväärtusi intervjuueeritavad enda jaoks olulisteks pidasid. Tsitaadid on toodud nende väärtuste juurde, mida nad ise sõnastada ei osanud:

- **Värskus**
- **Uudsus**
- **Olulisus**
- **Konfliktus**
- **Päevakajalisus**

- "Kui palju see mõjutab tavainimest, kui väga see mõjutab ühiskonda"
„Selgelt kõige tähtsam väärtus on ikka see, et uudis puudutaks inimesi." - **mõjukus**
- "/---/ ja kui erakordne see on." - **erakordsus**
- "Mina toimetaksin ikka kõige ettepoole inimese. Et kuidas see uudis või asi või juhtum või otsus või mis iganes mõjutab mind kui inimest – mis see mulle kui inimesele tähendab või mulle kui tartlasele." – **geograafiline lähedus**

Toimetuste regulatsioon vigade ennetamisel ja parandamisel

Eesti veebitoimetustes on üldjuhul tavaks, et reporter kirjutab loo ja avaldab selle ise ning alles seejärel vaatab päevatoimetaja selle üle. Erandeid tehakse keerulisemate ja pikemate lugude puhul, kus on vaja toimetajaga rohkem nõu pidada. Õhtulehe reporter ja Tartu Postimehe toimetaja tunnistasid, et neil üldiselt keegi artikleid peale selle kirjutaja enda enne avaldamist läbi ei loe, ERR-is ja Delfis tehakse seda aeg-ajalt põhjalikumate artiklitega, kuid nagu Delfi toimetaja tsitaadist selgub, siis ikkagi selektiivselt.

„Üldiselt oma vastutus, meil veebis seda keegi üle ei loe. Ise pead vastutama.“ (Õhtulehe reporter)

„Ma ei toimeta neid enne avaldamist kui ei ole, noh, niisugused keerulisemad teemad, mida, noh, nad lihtsalt näitavad, et kas see või teine asi on õige, või kas see või teine asi on hästi kajastatud või kas see või teine allikas on üles leitud. Aga valdavalt nad lähevad ju kõik nii öelda toimetamata üles, toimub ainult järeltoimetamine, sest ega ma huvi pärast loen ja kui ma leian komavea, siis ma parandan ära.“ (Tartu Postimehe toimetaja)

„Päevatoimetaja jälgib sissetulevaid meile ja teisi väljaandeid, jagab reporteritele töö laiali, annab neile vajadusel nõu, toimetab osa lugusid üle, parandab keelevigu, kujundab esilehte, suhtleb teiste osakondadega, paneb lugusid sotsiaalvõrgustikesse, toimetab ise 5-15 pressiteadet või refereeringut.“ (Delfi toimetaja)

Seevastu Rootsis *Expressen*'i veebitoimetuses on kindlaks määratud kord, et reporter salvestab loo süsteemi toimetajale üle vaatamiseks, kes omakorda mõtleb sellele juhtlõigu ning pealkirja ja võtab niiviisi vastutuse fakti- ja kirjavigade eest täielikult enda peale.

“Seega kui ma saan oma teksti valmis ja selle ära salvestan, siis mu boss, toimetaja näeb seda, enne kui see avaldatakse. Seega ma ei pea talle seda saatma, ma lihtsalt ütlen “mu tekst on valmis, kas sa saad vaadata.” Ja siis ta loeb seda ja ütleb, kas see on avaldamiskõlbulik ning siis see tekst läheb edasi inimestele, kes selle avaldavad, küljendajad.” (Expresseni reporter)

Postimees Online'is on tööl ka veebiuudiseid jälgiv keeleteoimetaja, kuid temagi parandab lugusid tagantjärele ning nagu selgus Tartu Postimehes tehtud intervjuudest, siis mitte kõikide omi, vaid nende reporerite omi, kelle puhul ta eeldab, et tema artiklis võiks mõni viga leiduda.

„On ka online-keeleteoimetaja, aga üks tal on ka kujunenud välja need lemmikud, et kelle kõik uudised ta peab üle käima ja no siis tema jutu järgi mina olen üks neist, keda ta eriti nagu ei jälgi.” (Tartu Postimehe reporter)

Kõik see on loonud olukorra, kus paberväljaannetes tavaks olev ette toimetamine on asendanud järeltoimetamisega, nagu ütles Tartu Postimehe toimetaja, kelle arvates peaks veebiajakirjanduse tekstidega käima ümber täpselt samamoodi nagu paberlehes, kus enne artikli avaldamist käib reporteri tekstist üle veel toimetaja ja keeleteoimetaja.

„Ja see ongi üks suuremaid probleeme, ehk siis ma toimetan veebiajakirjanike töid, aga valdavalt tagantjärele /---/ valdavalt nad lähevad ju kõik nii-öelda toimetamata üles, toimub ainult järeltoimetamine, sest ega ma huvi pärast loen ja kui ma leian komavea, siis ma parandan ära. Aga neid ei toimetata jah, ja see on minu arust üks suuremaid probleeme veebiajakirjanduses.” (Tartu Postimehe toimetaja)

„Noh tegelikult peaks veebiajakirjanike töid või veebi minevat ajakirjanikutööd toimetama täpselt samadel alustel kui toimetatakse paberajakirjanduslikku tööd, selle pärast et põhimõtteliselt

printsipides ei ole mitte mingit vahet kuhu ajakirjanik kirjutab /---/ sest toimetama peaks kõiki tekste.“ (Tartu Postimehe toimetaja)

Kui *Expressen*’i reporteritele ja toimetajatele on antud käsk, et iga vea esinemise korral tuleb artiklisse lisada, miks esialgset lugu muudeti (ometi tunnistas ta, et iga kord sellest nõudest kinni ei peeta), siis Eestis parandatakse väiksemad vead enamasti varjatult. Ning väiksemaid vigu tuleb ajakirjanikel nende endi sõnul sisse üsna sageli, Delfi ja Expresseni reporterite sõnul praktiliselt iga päev.

„Üldiselt pigem, kui see on mingi väiksem asi, siis varjatult. Kui võib-olla on tõesti mingi suurem muutus või mingi asi, siis nagu rõhutatult, et ikka sel kellaajal kinnitati, et tegelikult on nii, selles mõttes, et ikkagi märku anda, et midagi muutus.“ (Õhtulehe reporter)

“See ei tohiks olla nii suur asi. Aga alati on piinlik, kui sa pead ühte või teist asja parandama. Eriti kui me kirjutame “arusaamatuste tõttu”. Või kui reporter ise tegi vea.”.

Aga kui se eon näiteks kellegi nime valesti kirjutamine?

“Ma arvan, et me peaksime selle parandamisest ka märku andma. Aga ma ei tea, kas me seda iga kord teeme, kui me nime valesti kirjutame.” (*Expressen*’i reporter)

Tartu Postimehe intervjuust selgus, et organisatsiooni tasandil on talle vigade parandamisest räägitud. Nagu ta ütles, on talle selgitatud, et selle asemel, et lugejale hakata põhjendama, millest viga tekkis, tuleks see kiiresti ära parandada.

„Kui sa ikka oluliselt muudad teksti, siis on nõue, et paned juurde kirja „Teksti on oluliselt muudetud, täiendatud“. Aga mingit sellist, et vabandust, me tegime vea, sellist asja selles mõttes ei ole. Üldiselt veebi põhimõttena, mida Postimees viljeleb, mida mulle on selgitatud, et ikkagi sul ei ole mõtet nende vigade peale jääda nagu heietama, vaid kõige tähtsam on kiiresti viga ära parandada, et ajalukku jääks võimalikult nii tõene, kui see ajakirjanduslike meetoditega võimalik toota on sellist uudist ja nii tõene info kui vähegi võimalik.“ (Tartu Postimehe reporter)

Delfi reporteri ütluste järgi neil otsest reglementatsiooni väiksemate faktivigade parandamisel ei tundunud olevat. Nagu eelmise näite puhul, tuleb temalgi tekkinud vead likvideerida nii kiiresti kui võimalik.

„Ma usun küll. Ma ei oska näidet tuua, aga ma ei saa öelda, ma ei julge kindlalt väita, et ei, seda pole kunagi juhtunud. Ikka aeg-ajalt juhtub ja siis tuleb need (faktivead – G.L.) parandada nii kiiresti kui võimalik.“ (Delfi reporter)

ERR-i toimetaja sõnul on neil toimetuses kasutusel õigekirjavigu tuvastav arvutiprogramm, millest artiklid enne avaldamist läbi lastakse, kuid needki ei suuda tuvastada kõiki vigu. ERR-i reporter märkis, et neil on katsetatud ka süsteemi, kus mitme reporteri või toimetaja toimetuses kohalviibimise korral palutakse kolleegil oma lugu üle lugeda, kuid seegi pole tema arvates parim lahendus vigade ennetamisele, kuna kunagi ei saa kindel olla, kui tähelepanelikult teine inimene su artiklit on lugenud.

„Jaa, õigekirjavigu tuleb küll sisse. /---/ Mitte midagi ei ole teha. Jälle üks asi, mida me kindlasti üritame vähendada ja see on ka vähenenud, aga paratamatult need ikka tulevad.“ (ERR-i toimetaja)

„Meil on niiviisi, et nad panevad need ülesse ja ma vaatan nad kohe üle. Me oleme teinud kunagi niiviisi ka, et paneme admini, ei salvestata ja siis loetakse üle. Ja me teeme niiviisi praegu ka nagu keerulisemate ja põhjalikumate artiklite puhul, kus on mingisugune kahtlus sees, et kuidas vormistada see liid või kas see asi sinna sisse panna või kas on veel mingisugust tausta, mis tuleks lisada.“ (ERR-i toimetaja)

ERR-i toimetaja kirjeldus sellisest töökorraldusest, kus toimetaja loeb reporterite artiklid kohe üle, läheb pisut vastuollu ERR-i reporteri intervjuuga, kes tunnistas, et teiste artiklite üle lugemine on hakanud hääbuma. Sama väljaande töötajate rutiinide erinevus võib tulla ka sellest, et reporter, keda ma intervjuueerisin mõned päevad pärast toimetajat, töötab samast

toimetajast erinevatel kellaaegadel ning erinevatel vahetustel võivad olla välja kujunenud erinevad rutiinid.

„Meil oli varem selline süsteem, et nagu loeti teise lugusid. Ehk et igauks, kes loo saab valmis, siis ütleb, et kas keegi saab lugeda ja keegi teine loeb üle. Aga nüüd on see ära hajunud ja tegelikult see oli natuke mõttetu, sest et... No selleks oleks ikkagi eraldi vaja keeleteoimetajat, et kellel oleks aega süveneda, sest kui teine loeb oma töö kõrvalt, siis noh, reaalselt ka, see ei ole väga süvenenud lugemine.“ (ERR-i reporter)

Nagu tsitaadist selgub, ei üritatud ERR-i toimetuses miskipärast nimetatud süsteemi juurutada, vaid loobuti sellest põhjusel, et teine inimene ei suuda oma töö kõrvalt kolleegi loosse piisavalt süveneda. Uut süsteemi vigade ära hoidmiseks neil samuti leiutatud ei ole. Reporter arvates aitaks olukorra parandamisele kaasa vaid keeleteoimetaja palkamine.

5.3 Veebiajakirjaniku identiteet ja professionaalsed oskused

Veebiajakirjaniku enesemääratlus

Erinevalt paberlehe toimetustest, kus rollijaotus on selgelt paigas – ühed ajakirjanikud teevad ära reporteritöö ja kirjutavad kokku artikli teised toimetavad ja küljendavad neid, – Eesti veebitoimetustes reporteri ja toimetaja roll nii selgelt eristatav ei ole ning seetõttu on ka veebiajakirjanikel endil ennast keeruline identifitseerida. Eriti raske on end ametinimetuselt määratleda neil veebiajakirjanikel, kelle ülesanne on ka paberlehte uudiseid kirjutada, nagu peab tegema näiteks Tartu Postimehe reporter.

„Nüüd ma viimastel aastatel enam üldse ei saa aru, millise talu koer ma olen, peksa saan igalt poolt. Et noh, ma ei tea, vist ei möödu päevagi, kui mul mingi lugu ei ilmu paberlehes /---/ Noh, miks ma ei ole klassikaline veebireporter kindlasti, on see, et kogu tööprotsess on tegelikult

suunatud ikkagi nagu ajalehele, ajalehe tugevdamisele /---/ Aga identifitseerin ennast Postimehe töötajana. Ma ei oska ennast teistmoodi enam identifitseerida./---/ Et noh, ma olen lihtsalt reporter ilma igasuguse veebita ilmselt.“ (Tartu Postimehe reporter)

Seevastu Delfi toimetaja tunnistas, et ei pea ennast üldse ajakirjanikuks, sest veebiajakirjandus sünnib tema arvates liiga kiiresti selleks, et seda ajakirjanduseks nimetada. Ta identifitseeris ennast toimetajana. Online-toimetajaks nimetasid ennast ka Delfi ja Õhtulehe reporterid, kuigi nende igapäevatöö eeldab aktiivselt allikatega suhtlemist ning Õhtulehe reporteril vahel isegi väljas videoreporteriga intervjuueerijana kaasas käimist.

„Ma olen ka mingi online-toimetaja või midagi sellist /---/ aga põhimõtteliselt ma oma töös ei saa keskenduda nii palju ühele uudisele ja ühele loole, et ma saaksin öelda, et see on nüüd ajakirjanduse tippteos ja nüüd ma olen ajakirjanik.“ (Delfi reporter)

Kõik intervjuueeritavad olid ühel meelel, et veebiajakirjanike kuvand ajakirjanike endi või lugejate seas on või on olnud pigem negatiivsem kui paberlehe ajakirjanikel. Näiteks Õhtulehe reporter, kes on töötanud ka paberlehes, tunnistas, et on ise kunagi veebiajakirjanikesse suhtunud põlastava pilguga. Samasugust suhtumist kohtas Eesti online-meedia tekkimise alguses ka Tartu Postimehe reporter ja Õhtulehe toimetaja, kellest viimane juhtis tähelepanu nimetatud tendentsi muutumisele.

„Kui ma ise olin paberlehes, siis ma kohati suhtusin küll eelarvamustega. Sellepärast, et mulle tundus, et mina istun igal õhtul kella üheksani, pingutan ja pingutan ja teen, nemad sahmivad seal ja teevad väga palju rumalaid vigu ja nii edasi.“ (Õhtulehe reporter)

„Ma arvan, et see suhtumine on nüüd ikkagi muutunud suhteliselt palju. Kui see online tuli, eks see ikka ju... /---/ suhtumine sel ajal oli küll. Online, see on ju... Mingid inimesed, keda püütakse kärbsevõrguga tänavalt või liblikavõrguga tänavalt, sinna sobivad ju kõik.“ (Tartu Postimehe reporter)

„Selgelt on olnud ajad, noh, kindlasti on mingite inimeste puhul veelgi, kus seda online-ajakirjandust vaadati põlastava pilguga. Et see on see, kuhu kindlasti paljud inimesed, paljud ajakirjanikud arvasid, et see on ajakirjanduse suund, meedia suund, mis neile isiklikult ei meeldi, et selline poolus on juurde tulnud.“ (Õhtulehe toimetaja)

Küsid esiebakirjanike väärtustamise kohta Expresseni reporterilt, arvas ta, et pigem on negatiivset suhtumist tajuda rohkem teiste reporterite kui lugejate seas. Expresseni reporter ütles otse, et arvab ennast olevat paberlehe reporterist hierahiliselt madalamas seisuses.

“Mõnikord ma tunnen, et see (veebiajakirjaniku töö) ei ole nii kõrgelt väärtustatud kui paberlehes. Ma ei tea, võib-olla on see minu peas kinni, aga ma arvan ennast olevat madalamal kui reporterid paberlehes. /---/ Ma arvan, et seda on tunda rohkem teiste reporterite poolt, mitte lugejate. Loomulikult on ajakirjanikud, kes kirjutavad suuri kolumne, palju kuulsamad ja saavad rohkem austust, aga tavaline uudistereporter – ma arvan, et lugejad väärtustavad neid sama palju. Ma arvan, et asi on pigem kontorisiseses kultuuris.” (Expresseni reporter)

ERR-i reporteri sõnul näitab paberlehe ajakirjaniku kõrgemalt hindamist ka palgatase, mis veebiajakirjanduses on tema teada kehvem kui ajalehtedes. Teisest küljest tõmbavat veebiajakirjanike üldist mainet alla sisutud artiklid ja suur vigade arv. Sama väljaande toimetaja arvates eeldavad inimesed, et töö veebiajakirjanduses on paberlehest pealiskaudsem.

„Noh, üks asi mis näitab väärtustamist, on palk ehk et veebiajakirjanikud, nii palju kui ma tean ka teistest väljaannetest, siis üldiselt on kehvema palgatasemega kui paberlehtede näiteks /---/ kui lugeda näiteks mingeid paljusid väljaandeid, siis on hästi tavaline ja mitte midagi erakordset, et sul on tekst, kus sul on pööraselt palju kirjavigu ja kus nagu sõnum on minimaalne. Et see tõmbabki seda üldist arvamust ka alla ja tekitabki selle tunde, et igaüks saab olla põhimõtteliselt selles ametis.“ (ERR-i reporter)

„Sellepärast, et online-ajakirjanikul on tavaliselt vähem ruumi süvenemiseks. Ja eeldatakse, ja ilmselt põhjendatult eeldatakse, et sul ei olegi vaja nii palju nii-öelda teadmisi ja vaimseid eeldusi

selle töö tegemiseks. See on lihtsam töö selles mõttes, et sa ei pea nii palju süvenema. “ (ERR-i toimetaja)

Samas märgiti ka, et Eesti *online*-meedia maastik on üha enam segunemas paberlehega ning juba praegu on paljud ajakirjanikud korraga tegevad nii ajalehes kui ka uudisportaalis. Sellest tulenevalt hinnatakse professionaalsel tasandil kõige enam neid, kes suudavad uudiseid korraga toota mitmesse kanalisse. Sama rõhutas ka Rootsi tabloidi *Expressen*’i veebiportaali tegevtoimetaja, kelle alluvad peavad sageli oma näoga Expresseni veebitelevisioonis² figureerima. Pikemalt tuleb konvergentsetest ajakirjanikest juttu järgmises peatükis.

„Teisalt kindlasti, mis on nagu oluline märkida, on see, et see asi, need piirid väga palju hägustuvad ikkagi. Et aina rohkem ikkagi ajakirjanik peab olema selline, kes suudab igasse kanalisse igale platvormile vajadusel toota.“ (Õhtulehe toimetaja)

„Meie parimad reporterid teevad pressikonverentsilt TV otsereportaazi, lähevad siis oma allika juurde ja saavad sealt fakte juurde, kirjutavad siis online’i loo ning teise loo veel ajalehte. Seega parim reporter on see, kes suudab uudiseid toota kõikidesse kanalitesse. Hea reporter 2012. aastal suudab teha nii televisiooni kui ka ajalehte.“ (*Expressen*’i tegevtoimetaja)

Professionaalsed oskused ja konvergentsi mõju nendele

Nagu eelmisestki näitest selgus, on piir ajakirjaniku ja veebiajakirjaniku vahel ühendtoimetuste (paber- ja veebitoimetus liidetud) tekkimisega üha hägusemaks muutumas. Tartu Postimehe toimetaja sõnul eristataksegi ajakirjanikku ja veebiajakirjanikku puhtalt nende oskuste järgi – viimaselt nõutakse tänapäeval lisaks kirjutamisoskusele ka **fotode ja videote tegemist ning kaamera ees ladusalt intervjuerimist.**

² Vt www.expressen.se/tv

„Ei ole olemas minu meelest veebiajakirjanikku ja paberlehe ajakirjanikku. Nad on ühesugused ajakirjanikud kõik nii kaua, kui ta tegeleb kirjutamisega. Nüüd on küsimus, kas kanal annab võimaluse minul kui ajakirjanikul muutuda polüfunktsionaalsemaks /---/ Aga kui me arvame, et see areneb tulevikus edasi, peaksime me õpetama sellele ajakirjanikule ka videoloo tegemist ka intervjuueerimist live’is, et see õudne välja ei näeks. Me peame tal õpetama olla natuke raadioajakirjanik ja natuke teleajakirjanik.“ (Tartu Postimehe toimetaja)

Ehe näide polüfunktsionaalsusest oli kas või minu vaatlus sealsamas Tartu Postimehe toimetuses, kus reporter võttis sündmuspäigale kaasa filmiva fotoaparaadi ehk tekitas ka illustratiivse materjali oma loo külge täies mahus ise, mitte ei hakanud selleks tellima eraldi fotograafi, mida ta ka siiski osade lugude puhul teeb. Vaatluse teisel tunnil saabus reporteri telefonile SMS-i kujul teade, et Annelinnas Jaama tänava korterelamu aknast on näha leeki. Koheselt jättis ta oma teise töö pooleli, helistas toimetuse autojuhile ning ruttas ise sündmuskohale, kus ta kehastus ise nii reporteri kui ka fotograafi rolli – küsitles põgusalt kustutustöödega just lõpule jõudnud tuletõrjujaid ning pildistas samal ajal üles maja enda ja korteri aknast välja visatud diivani, kust tuli väidetavalt alguse oli saanud. Toimetusse tagasi jõudes tegi ta lühikese telefonikõne täiendava info saamiseks Lõuna-Eesti päästkeskuse pressiesindajale ning vormistas umbes poole tunniga lühikese, ligi 600 tähemärgi pikkuse artikli pealkirjaga „Korteri aknast paistsid ohtlikud leegid“.

Antud näide on tõestus sellest, et veebiajakirjanik peab sellistele vihjetele, mis kiirelt aeguda võivad ja kiiret reageerimist nõuavad, omama ka **häid organisatoorseid võimeid**. Näiteks Tartu Postimehe reporter pidi lisaks tavapärasele reporteritööle suutma operatiivslet organiseerida endale sündmuspäigale sõiduks transpordi, sündmust kajastades tegema videot ning vestlema allikatega. Nagu ühest teisest näitest selgub, tuleb tal teinekord lugu veebi üles panna ka ise samal ajal väljaspool toimetust viibides. Oskus aega ja ressursse planeerida on taolistes olukordades hädatarvilik omadus.

„Et noh, siis põhimõtteliselt oli mul oma fotoaparaat kaasas, ma tegin ise pilte, ise intervjuusid seal, istusin samas kalda peal auto peale. Panin autole netipulga sappa, saatsin teksti ja galeriid koha pealt järve kaldalt kohe ülesse.“ (Tartu Postimehe reporter)

Sidudes Tartu Postimehe käitumist Domingo (2007) konvergentsi ja paljuoskusliku ajakirjaniku dimensioonidega, on tema oskuste puhul tegemist nii tehnilise paljuoskuslikkuse (*technical multiskilling*, reporterid peavad teostama kõiki uudistootmises vajalikke tehnilisi toimimiguid) kui ka meediumipõhise paljuoskuslikkusega (*media multiskilling*, ajakirjanikud toodavad sisu erinevate meediumide jaoks), sest lisaks *online*-uudiste kirjutamisele peab Tartu Postimehe reporter tihti suuremaid lugusid kirjutama ka paberlehte, mis omakorda tekitab tal jälle probleeme enese identifitseerimisel.

Videomonteerimisoskust nõutakse veebiajakirjanikelt lisaks Tartu Postimehele ka Õhtulehes ja ERR-is, viimases just Aktuaalse Kaamera uudislõikude veebi üle kandmise tõttu. ERR-i veebitoimetuses on tööl ka selleks eraldi videotoimetaja, kuid tema puudumisel tuleb videolõigud kokku monteerida toimetajatel endil.

„Video toimetamise oskus on vajalik ka selles mõttes, et ka päeval, kui on näiteks mingi oluline asi, mida ETV kannab üle või pressikonverents, kust keegi toob materjali või ka ise, kui käid kuskil koos operaatoriga, siis kui on vaja, et sa ise oskad ka sellega midagi teha.“ (ERR-i reporter)

Expresseni reporter sõnastas seaduspärasuse, mis kehtib ka Eesti veebitoimetuste puhul: mida suurem toimetuse, seda rohkem oskusi veebiajakirjanikult nõutakse. Tema oma praktikas pole näiteks video tegemise ja monteerimisega kokku puutunud. Samuti ei pea sellega tegelema Delfi reporter, kes töötab ka väga suures toimetuses, kus palgal on palju fotograafe ja videoreportereid.

Aga kas sa arvad, et veebiajakirjanikud peaksid teadma, kuidas seda teha (mobiiliga videot teha)?

„Mitte sellise suurusega ajalehes. Ma arvan, et siin piisab, kui sa oskad kirjutada ja pilti teha. Võib-olla väiksemates ajalehtedes, kus pole selliseid ressursse. Võib-olla seal on see olulisem. Mul on hea meel, et ma ei pea seda tegema.“ (Expresseni reporter)

Intervjueeritavad tõid veel veebiajakirjanike ühe peamise oskusena välja ka **kiirust** ehk võimet **kirjutada kiiresti ning end kiiresti ühelt teemalt teisele lülitada**. Viimane haakub ka juba välja toodud Tartu Postimehe näitega. ERR-i reporteri sõnul on lisaks kiirelt kirjutamisele vaja ka toimetusse laekuvast infovoost kiiresti eristada olulist infot.

„Ma arvan, et tegelikult üks hästi oluline asi on kiirus. Ehk et mitte see, et kirjutada kiiresti. See ka. Aga et kiiresti eristada sellest infovoost, mis sulle tuleb postkasti ja ükskõik kust mujalt. Ja mujalt uudistest uudistest eristada, mis on oluline.“ (ERR-i reporter)

ERR-i toimetaja märkis, et kiirus on tihtipeale saanud takistuseks neile toimetusse tulnud praktikantidele, kes pole ilmselt arvestanud, millise tempoga neil veebitoimetuses silmitsi tuleb seista. Sama nähtuse tunnistajaks, kus veebiajakirjanik tempoga toime ei tule, on olnud ka Tartu Postimehe reporter. ERR-i reporter, kes küll ise ajakirjandusharidust pole saanud, lisas, et tema on näinud praktikante, kes on jäänud hätta artikli vormistamisega ning seadis kahtluse alla, kas nad on pealkirja ja juhtlõigu põhimõtteid üldse ülikoolis õppinud.

„Meil on praktikante käinud ka tööl ja ma olen näinud, et neil kõigil, kes tulevad online'i katsetama, on esimene üllatus see, et see tempo on nende jaoks ülejõukäiv. Et nad ei kujuta ette, et nad peavad kirjutama materjale sellise tempoga /---/ See on põhiline asi, mis neid üllatab ja millega neil on mõnikord raskusi /---/ See tempo on online-ajakirjanduses kohati ikka päris karm.“ (ERR-i toimetaja)

„Ma olen kõrvalt näinud inimesi, kes tegelikult ei pea vastu sellele. Kui juba mingi asi läheb nagu liiga kiireks, siis kaotavad igasuguse töövõime. Et noh, online'is ei saa seda nagu lubada, et kuule, mul läks siin asi nüüd jamaks, ma lähen teen pool tundi suitsu. Et noh, see nagu ei tule kõne alla.“ (Tartu Postimehe reporter)

„/---/ kui ma vaatan neid praktikante, kes meil on siin suviti käinud, siis mulle näib, et praktilise töö kogemust – seda, et kuidas reaalselt vormistada kas või tõlgitud uudis, rääkimata omaloost – on nagu vähevõitu. See on küll väga erinev – praktikantide tase – aga lihtsalt, kui ajakirjanduse juba mitu aastat õppinud inimeste seas on neid, kes pealkirja ja liidi vormistamisel jäävad hätta ehk et nad ilmselgelt ei saa aru, mis on nagu selle asja mõte, et esile tuua. Siis see on natuke veider või noh nagu tekitab tunde, et kas nad ei olegi seda siis kuidagi harjutanud.“ (ERR-i reporter)

Expresseni reporter rõhutas, et värskest koolipingist veebitoimetusse tulevad ajakirjanikud seal ka hakkama saaksid, tuleks neile juba ülikoolis kiirelt kirjutamist peale suruda.

"Ülikoolis on rohkem lugemist kui ise tegemist /---/ Ma ei tea, kuidas nüüd on, aga meil ei olnud veebiajakirjandusest ja kiirusest nii palju juttu. Me võisime ühe artikli kallal tegeleda nädal aega, kuid nii need asjad ei käi. Arvan, et tuleks keskenduda rohkem sellele, kuidas asjad ajalehtedes reaalselt käivad. Sa ei saa oma artiklit nii kaua teha. Sa pead töötama tempokalt." (Expresseni reporter)

Lisaks eelnimetatutele toodi veebiajakirjanike oskustest ja omadustest esile

- **laia silmaringi erinevate teemade kajastamisel**

„Ma arvan, et kõige rohkem kulub online-ajakirjanikule ära hästi lai taustsüsteemi teadmine. Üleüldse, noh, sa tead kõigest. Sa tead nii poliitikast kui krimist kui natuke isegi spordist või mingitest... Et online-ajakirjanik kipub olema siuke kõigesööja, spetsialiseerumist on suhteliselt vähe. Seda on, aga kui päevatoimetaja seisukohast vaadata, siis sa pead ikka kõigest midagi jagama.“ (Delfi toimetaja)

„Ja kuna veebiajakirjaniku puhul ka meie toimetuses on teatud määral spetsialiseerumist. On meil küll majandustoimetajad ja noh, mingisugused valdkonnad igaühel, aga reaalselt sa pead olema valmis kõike tegema. Ehk et sul peaks justkui olema väga lai silmaring ja kõik, aga sa ei saa mingile asjale sügavuti keskenduda. Sa pead kõigest haarama ja kiiresti.“ (ERR-i reporter)

- **iseseisvust artikli valmimisprotsessis**

„Noh, paberlehes on ju ilmselgelt pikkade vormide kirjutamisel esiteks lugu enne avaldamist käib korrektuurst läbi, veel enne tegeleb sellega toimetaja, veel enne toimetaja juba jooksvalt tegeleb sellega. Kui ta annab nõu ja ütleb, et nüüd võiks seda-toda ja teist teha. Veebis ilmselgelt selline iseseisev oskus on nagu vajalikum. See natuke eeldab suuremat iseseisvat hakkama saamist.“ (Õhtulehe toimetaja)

- **keelteoskust**

„Sul on taustsüsteemid, kiirus, sa tead, kust midagi otsida, kelle poole pöörduda, oskad eesti keelt.“ (Delfi toimetaja)

„No ühesõnaga lai silmaring, keelteoskus, kiirus, kõik see.“ (ERR-i reporter)

„Keelteoskus ei tee ka paha tegelikult, sest mis seal salata, aeg-ajalt puutud ikka kokku inimestega, ma ei tea, kas või Tartu maratonilt teed mingisugust reportaaži, siis ootamatult osutuvad mõned inimesed näiteks hollandlasteks või taanlasteks või kes ei valda nii hästi eesti keelt.“ (Tartu Postimehe reporter)

- **kunstimeelt artiklile fotode valimise puhul**

„Aga lisaks selline ikkagi väike selline kunstimeel ka, et millist pilti millise uudise juures sa kasutad.“ (Tartu Postimehe reporter)

Nagu eelnevast järeldub, tajuvad uuritavad kõiki Domingo (2007) paljuoskuslikkuse dimensioone – nii meediumipõhist (veebi ja paberlehte uudiste tootmine), temaatilist (erinevate teemavaldkondade kajastamine) kui ka tehnilist paljuoskuslikkust (video monteerimine, fotode tegemine).

Samuti tuli peaaegu kõikide intervjueritavate puhul välja multimediaalsus³ kui veebiajakirjanduse üks olulisemaid tunnuseid. Vaatluste ajal Tartu Postimehes ja Delfis juhtus korduvalt, et ajakirjanik pidi teksti juurde tekitama ka pildigalerii, mille kokku panemine moodustas nende artikli valmimise koguaast üsna märkimisväärse osa. Veebi kui meediumi eripärana tõi multimediaalsuse välja ka Õhtulehe toimetaja.

„Pluss siis nagu arvestades seda meie nii-öelda tehnilist platvormi ehk et veebi. Et žanrid tihti peavad olema lahendatud mitte nii-öelda artiklitenä, vaid ikkagi pildigaleriide või videotena.“
(Õhtulehe toimetaja)

³ Paulusseni (2004) seletus mõistele multimediaalsus: „Oma kirjutisele lisaks peab ajakirjanik oskama otsustada, milline osa tema loost kannab endas teksti ja milline osa audio ja/või visuaalseid elemente.“

6. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Järgnevalt analüüsin eelnevalt välja toodud tulemusi uurimisküsimuste kaupa, tuues veel välja tähelepanekuid, mis antud töö tulemuste osas pikemalt käsitlemata jäid ning annan soovitusi sama valdkonna edasisteks uurimusteks.

6.1 Vastused uurimisküsimustele

1. uurimisküsimus: millised tegurid mõjutavad veebiajakirjanike tööd?

Vaatlustest kahes Eesti veebitoimetuses ja süvaintervjuudest kaheksa veebireporterit ja toimetajaga selgus, et peamised veebiajakirjanike tööd mõjutavad tegurid on:

- töökeskkond
- *multitasking* ehk mitmete ülesannete üheaegne täitmine
- nõuded lugude arvule
- teemade sissevool toimetusse
- konkurents

Töökeskkonna suhtes olid veebiajakirjanikud ühte meelt, et avatud toimetusel on rohkem plusse kui miinuseid. Avatud toimetuse positiivse küljena toodi välja vahetu suhtluse ja tööülesannete operatiivse jaotamise võimalus, negatiivsed küljed olid rohkem isiklikumat laadi nagu müra, keskendumisraskused, palavus, haiguste levik väikses ruumis jms. Nendega oldi valmis leppima ning nende koha pealt silma kinni pigistama, sest positiivsed küljed kaaluvad nende arvates töö efektiivsuse seisukohalt negatiivsed selgelt üle.

Seminaritöö tulemustest selgus, et töökeskkonnast on tingitud ka mitmed veebiajakirjanike tööd segavad faktorid nagu kaastöötajale nõu andmine neid allikate kontaktnumbrite või muu

infoaga varustades ning mõnda muusse tööd puudutavasse (või ka tööd mittepuudutavasse) vestlusesse sekkumine, mis omakorda tekitab nende tööprotsessi katkestusi ehk segab oluliselt oma käsilolevasse artiklisse pühendumist. Intervjuudes nad seda aga ei tajunud või ei tahtnud tunnistada.

Multitasking ehk mitmete ülesannete üheaegne täitmine ei olnud intervjuueeritavate jaoks probleemiks, seda peeti veebajakirjaniku töö paratamatuks osaks. Mitme asjaga korraga tegelemist tuleb eriti tihti ette päevatoimetajatel, kellest üks tunnistas, et tal on seetõttu vahel mõni tähelepanu vajav ühik või tegelemist nõudev asi jäänud kahe silma vahele ning meelde tulnud alles uudispäeva lõpus. Mitu artiklit on korraga töös ka reporteritel, kuid enamasti mitte rohkem kui kaks või kolm. Nagu töökeskkonnast tulenevate segavate faktorite puhul, kahtlustab autor vaatlustele tuginedes, et reaalselt küündib see arv kõrgemale.

Multitaskinguga on kaudselt seotud ka järgmine tegur – **nõuded lugude arvule**. Eriti puudutab see neid veebiajakirjanikke, kes peavad oma väljaande uudislindi eest vastutama öhtuti või nädalavahetuse üksi. Kuigi enamjaolt tunnistati, et kindlat päevast lugude arvu pole veebiajakirjanikele nende tööandja poolt sätestatud, siis autorile jäi mulje, et nad tunnevad siiski teatud survet selles osas, mitut lugu või kui suurte ajavahede tagant millegi avaldamist neilt päevas oodatakse.

Teemade sissevoolust toimetusse ehk pressiteadetest ja lugejate saadetud vihjetest sõltub otseselt veebiväljaande sisu. Samas tunnistati, et pressiteadete massiline sissevool on muutnud veebiajakirjanikud laisaks ning vähem entusiastlikuks ise allikatega ühendust võtma. Küll aga ollakse altimad allikatega otse ühendusse astuma vihjete puhul, mis võib autori arvates olla tingitud sellest, et vihje lihtsalt nõuabki info juurde hankimist, pressiteates on pressiesindaja tavaliselt ajakirjaniku eest töö juba ära teinud ja avaldamiskõlbuliku teksti talle ette söötnud.

Pressiteadete ning teinekord ka vihjete laekumine erinevatesse väljaannetesse üheaegselt tekitab koheselt **konkurentsiolukorra** – ajakirjanikud tunnevad survet pressiteade kiiresti

üles saada ning konkurentidest ette jõuda. Vaatluste puhul ning ka autori enda töö praktikas on ette tulnud juhtumeid, kus ajakirjanikule eksklusiivsena tundunud vihje on tegelikult laekunud ka konkureerivatesse väljaannetesse, mis omakorda sunnib ajakirjanikke avaldama nii vähest infot kui neil on nii kiiresti kui võimalik, mida on soovitanud teha ka Karlsson (2007, 2011).

Karlsson (2011) on täheldanud, et uudise võimalikult kiire avaldamine selle sündmuse toimumise hetkest on veebiajakirjanike jaoks üks olulisemaid faktoreid – nad tajuvad kohesuse vajalikkust, kuid tunnevad samas, et see kujutab ohtu artiklite tõsiseltvõetavusele. Viimase seadis kahtlusele alla ka Tartu Postimehe reporter, kes ütles, et tema iga väiksema infokilluga kohe uudist tegema ei ruttaks ning tundus viltu vaatavat ka sellise operatiivsündmuse kajastamisele nagu näiteks Kaitseministeeriumi tulistamine möödunud aasta augustis (vt tsitaat lk 42). Samas oli Tartu Postimehe reporter oma skeptitsismi poolest teiste intervjuueeritavatega võrreldes selge erand. Ülejäänud reporterid ja toimetajad tajusid kohesuse vajalikkust autori arvates konsensuslikult. Et Tartu Postimees seda natuke vähem tähtsaks peab, võib olla tingitud ka sellest, et ta toodab rohkem regionaalsema suunitlusega uudiseid, millele temal otsest konkurenti Eesti *online*-meediamaastikul polegi või kui on, siis ta ei taju, kes see võiks olla.

On veel üks tegur, mis kõiki eelnimetatud tegureid (va töökeskkond) ühendab, kuid eraldi peatükina käsitletud pole – selleks on kiirus. Just ajafaktor sunnibki ajakirjanikke tegelema mitme asjaga korraga, avaldama võimalikult ruttu neile postkasti laekunud pressiteated ja jõudma konkurentidest ette. Seda eraldi teemana tulemuste osas käsitleda ei pidanud autor otstarbekaks, kuna kiirus kui selline on liiga lai mõiste ning haakub otseselt kõikide teiste nimetatud teguritega.

Autor rõhutab, et kindlasti pole antud nimekiri veebiajakirjanike tööd mõjutavatest teguritest lõplik. Kogutud empiirilise materjali hulgast annaks välja tuua veel tegureid, mida tulevikus võiks lähemalt uurida. Näiteks omaette piirangu seab veebiajakirjanike tööle teinekord ka

tööjõuressurss. Nagu selgus intervjuudest toimetajatega, ei saa nad just iga kord päevatoimetaja vahetuses olles keskenduda oma põhiülesannetele, milleks on esilehe toimetamine ning reporterite vahel töö jaotamine, vaid peavad tihtipeale ka ise artikleid kirjutama, pressiteateid toimetama ja vajadusel ka reporteritöösse sekkuma. Vähesele tööjõuressursile viitab ka olukord, kus nädalavahetuse ti tööl olevad toimetajad hommikust õhtuni üksinda ametis peavad olema.

Tööjõuressursist võib, aga ei pruugi olla tingitud ka järgmine tegur *multitasking* ehk vajadus erinevate ülesannete üheaegsele täitmisele. Osalt on *multitasking* nii või naa vältimatu, kui sa just ei lülitagi end ümbritsevast täiesti välja ja ei tegele ühe ajaleheartikli kallal intensiivselt mitu tundi, nagu üheaegselt nii veebi- kui paberlehe reporter Tartu Postimehes teeb. Teisalt on ülesandeid, mida suurema personali puhul oleks võimalik erinevate inimeste vahel jaotada. *Expressen*'is näiteks tegelevad esilehe küljendamisega inimesed, keda meie intervjuueeritav nimetas küljendustiimiks. Tema ja küljendustiimi vahel vaatab artikli üle toimetaja, kes võib anda soovitusi, kuhu üks või teine artikkel esilehel paigutada, aga võib ka jätta sellised otsused küljendajate teha.

2. Millised teemasid veebiajakirjanikud väärtustavad ja kuidas toimib vigade puhul toimetusesisene regulatsioon?

Tulemusi hinnates oli mõistlik need kaks küsimust kokku liita seetõttu, et mõlemal juhul – nii teemade väärtustamisel kui ka vigade ennetamisel ja nende parandamisel - on ajakirjanike endi ja nende väljaande üldised väärtused omavahel tihedalt seotud. Nagu selgus, siis ajakirjanikud väärtustavad neid uudisväärtuste kriteeriume, mida peab oluliseks ka nende institutsioon, mida nad esindavad ning ka vigade parandamisel lähtutakse toimetuses kombeks olevatest või paika pandud reeglitest, kui neid muidugi üldse on.

Intervjuudest selgus, et veebiajakirjanikud juhinduvad uudiste valikul ning nende paigutusel avalehele nii enda isiklikest huvidest, väljaande huvidest kui ka klikkide arvust. Nagu selgitas

Õhtulehe reporter, siis ta arvab end teadvat, millised teemad Õhtulehe lugejatele peale lähevad ning ainuke võimalus, kuidas ta seda teada võib, on klikkide arv, mida ta iga artikli puhul näeb. Klikkide arvust tulenevat teemade väärtustamist on täheldanud ka Tartu Postimehe reporter, kes ütles, et ta on seda märganud „kolleege kõrvalt vaadates“. Kuna Tartu Postimehes rohkem veebireportereid peale tema väga palju ei olegi, siis eeldab autor, et ta mõtles kolleegide all Postimees.ee veebiajakirjanikke.

Küsimuse teises pooles ehk Eesti veebitoimetuste regulatsiooni osas vigadega käitumisel alustades nende ennetamisest kuni tagantjärele parandamisel näeb autor kõige rohkem puudujääke ja kindla toimetusesisese reeglistiku puudumist.

Käsitlen kõigepealt vigade ennetamist. Erinevalt ajalehtedest pole Eestis suudetud juurutada efektiivset keeleteimetaja, toimetaja ja reporteri vahelist koostööd, mis paistab välja grammatikavigade rohkusest peaaegu kõikide Eesti väljaannete *online*-uudistes. Autorit hämmastas kõige rohkem, et neljast vaadeldud väljaandest – Delfi, Õhtuleht, Tartu Postimees, ERR-i uudisteportaal – on *online*-keeleteimetaja palgal vaid ühes, Tartu Postimehes. Kuid seegi ametikoht on kogu Postimees.ee peale ühine ja nagu selgus Tartu Postimehe reporteri intervjuust, on tal välja kujunenud nõ „omad lemmikud“, kelle lugusid ta tähelepanelikumalt üle loeb ja parandab. Põhiprobleem siinjuures on see, et artiklid, mis avaldatakse, läbivad korrektuuri alles tagantjärele, mitte ei vaadata neid üle enne avaldamist, milleks tegelikult tehniline võimalus artikli salvestamise näol *admin*-süsteemi olemas on.

Tagantjärele toimetamine on kombeks ka teistes väljaannetes, kus lugusid vaatavad üle päevatoimetajad pärast seda, kui reporter on need juba lugejatele avalikuks teinud. Arvestades, et päevatoimetajad ka ise peavad pressiteateid üles panema ja artikleid kirjutama, tekib küsimus, kui põhjalikult üldse keegi artikleid, mis üks inimene on üles riputatud, teise inimese poolt läbi loetakse (Vt ERR-i reporteri tsitaat lk 51)?

Artikli pidev uuendamise võimalus, mis on üks veebiajakirjanduse eripärasid, laseb veebiajakirjanikel tehtud vead tagantjärele ära parandada, ilma et sellest lugeja jaoks nähtavat märki maha jääks. Autori arvates on aga siinjuures ära unustatud see, et märk jääb tegelikult maha juba kommentaariumi, kus lugejad vigade üle ilguvad ning kui artikkel on ära parandatud, siis järgmised kommenteerijad neid olematule veale osutamises süüdistavad. Kas neid kommentaare pärast vea parandamist ka keegi ära kustutab, on vägagi kaheldav.

Expresseni veebitoimetuse on läinud seevastu oluliselt läbipaistvama vigade paranduse teed. Nimelt on Expressenis reporteritele ja toimetajatele kõrgemalt poolt toonitatud, et iga vea korral tuleb artiklisse kirjutada, miks esialgset lugu muudeti, ka siis, kui see on tekkinud lihtsalt arusaamatuse tõttu või reporteri enda eksimusest.

3. Milline on veebiajakirjanike identiteet nende endi silme läbi ning millised professionaalsed oskused peavad veebiajakirjanikul olema?

Intervjuudest selgus, et valdkonna mitmekülgsuse ja erinevate tööülesannete tõttu on ajakirjanikel end keeruline ametinimetusest määratlada. Ajakirjanikuks julges end kuuest intervjuueeritavast (Delfi reporter ja toimetaja, Õhtulehe reporter, ERR-i reporter ja toimetaja, Tartu Postimehe reporter), kellelt identiteedi kohta küsiti, nimetada vaid üks. Ülejäänud identifitseerisid ennast kas reporteri või toimetajana. Üks vastaja (Delfi toimetaja) oli seda meelt, et *online*-ajakirjandus ei ole päris ajakirjandus, sest see sünnib liiga kiiresti. Ajakirjanikuks ei tahetud ennast nimetada sellepärast, et nad ei tee selleks piisavalt palju originaaluudiseid (ERR-i reporter) või kui ka teevad, siis ei ole need nii pikad ja uurivad kui paberlehes (Delfi reporter).

Identiteediga seondub ka veebiajakirjanike kuvand, mis vastajate arvates oli nii ajakirjanike endi kui ka lugejate seas pigem negatiivne. Need, kes kunagi paberlehes olid töötanud, ütlesid, et veebiajakirjandusse suhtuti kunagi kui ajakirjanduse valdkonda, millega ei tahetud „sellega kaasnevate lisakohustuste tõttu liituda“ (Õhtulehe toimetaja) või vaadati nende poole

viltu, „kuna nad tegid väga palju rumalaid vigu“ (Õhtulehe reporter). Veel toodi välja, et veebiajakirjanikesse suhtutakse või on suhtunud kui inimestesse, keda „püütakse kärbsevõrgu või liblikavõrguga tänavalt“ (Tartu Postimehe reporter) ning valitseb arvamus, et „sinna sobivad ju kõik“ (Tartu Postimehe reporter, ERR-i reporter).

Samas rõhutati, et nii, nagu veebiajakirjandus valdkonnana on hetkel pidevas muutumises, on ka suhtumine veebiajakirjanikesse muutumas järjest positiivsemaks, sest ajalehetoimetuste ja veebitoimetuste lõimumisega on sõelale jäämas ajakirjanikud, kes suudavad korraga uudiseid toota nii paberlehte kui veebi. Ka Domingo (2007) on nimetanud uudiste tootmise oskust erinevate meediumite jaoks ja erinevatele meediumitele omases keeles tänapäeva ajakirjanike põhiomaduseks.

Traditsiooniliste ajakirjanike suhtumist veebiajakirjanikesse on ühe intervjuueritava (Tartu Postimehe reporter) arvates muutnud ka see, et nüüd, kus nad peavad ka ise veebi uudiseid kirjutama, näevad nad ja saavad aru, kui pingeline see töö vahel võib olla.

Küsid veebiajakirjanikelt, milliseid oskusi sellel ametikohal töötades vaja läheb, töid enamus vastajatest esimesena välja kiiruse – nii kiirelt kirjutamise, kiirelt uute olukordadega kohanemise kui ka kiirelt sissetulevast infovoost eristamise, mis on oluline ja mis mitte. Veel peeti oluliseks suutlikkust kirjutada erinevatel teemadel ja selleks vaja minevat laia silmaringi ning iseseisvust, viimast just seetõttu, et toimetajaga konsulteerimist on veebis oluliselt vähem kui paberlehes (Õhtulehe toimetaja).

Kahes väljaandes – Tartu Postimehes ja Expressenis – märgiti ära ka kaamera ees intervjuuerimise ja sündmuskohalt raporteerimise oskus, mida osades Eesti väljaannetes nagu Delfi ja Õhtuleht juba ka reaalselt vaja läheb ning mille poole teisedki väljaanded liiguvad. Arvati, et „kui see areneb tulevikus edasi, peaks ajakirjanikele ka videoloo tegemist ja intervjuuerimist *live*’is õpetatama, et see õudne välja ei näeks“ (Tartu Postimehe toimetaja).

Need veebiajakirjanikud, kes ajakirjandust on ülikoolis õppinud (Delfi reporter, Expresseni reporer), kurtsid, et neil jäi koolist puudu praktilise töö kogemusest. Need aga, kes ajakirjandustudengitest praktikante toimetuses kõrvalt näinud (ERR-i reporter ja toimetaja), heitsid neile ette, et nende jaoks tundub veebiajakirjanduse tempo olevat ülejõukäiv ning seadsid kahtluse alla ka nende artikli vormistamise oskused (vt tsitaat lk 58).

6.2 Edasised uurimisvõimalused

Kuna empiiriline materjal oli rikkalik ja väga mahukas, siis ei jõudnud autor bakalaureusetöös kõiki intervjuudes jutuks tulnud aspekte käsitleda. Kuna erinevatest intervjuudest toodi välja niivõrd erinevaid vaatenurki ning uusi ka uusi teemasid, tulnuks nende välja toomiseks ja väljaannete vahel võrdlemiseks käesolevas töös küsida samade asjade kohta ka eelmistelt juba intervjuueeritud ajakirjanikelt, milleks aga autoril enam aega ei jäänud.

Näiteks jäi autorile mulje, et erinevate väljaannete esindajad suhtuvad lugejate kaasamise vajalikusse ajakirjanduse tegemises erinevalt. Mõni ajakirjanik on alim auditooriumi häälega arvestama, teine jällegi üritab sellest hoiduda, kuigi interaktiivsust kui sellist peetakse veebiajakirjanduse ühe peamiseks tunnusjooneks (Deuze, 2001). Rõhutan, et see võis olla ka pettekujutelm ja järeldatud üksikutest näidetest, kuid kahe respondendi puhul see läbi kumas. See aga ei tähenda, et seda teemat ei võiks tulevikus lähemalt uurida.

Kenney, Gorelik ja Mwangi (2000) uurisid USA väljaannete interaktiivuse taset ning leidsid, et ajalehtede veebiväljaanded pole kaugeltki oma potentsiaali lugejate kaasamisel ja erinevate interaktiivsete lahenduste välja mõtlemisel saavutanud.

Eesti kontekstis võiks uurida, mil määral ajakirjanikud lasevad lugejatel väljaande sisu kujundada – kui palju meie *online*-uudistest on saanud alguse just lugejate vihjetest või kui

paljud vihjed on jäetud kasutamata ning mis on olnud kasutamata jätmise põhjused. Autorile tundus, et pigem ollakse altimad töösse võtma ja reageerima nendele vihjetele, mida on lihtsam kontrollida ehk mille puhul ajakirjanik oskab umbkaudu arvestada, palju tal selle artikli peale aega võib kuluda. Et seda teha, tuleks varuda aega, saada luba ja saavutada kokkuleppeid mõne päevatoimetaja kõrval ühe tema ühe tööpäeva jooksul istuda.

Veel oleks huvitav teada, kuidas veebiajakirjanikest saavad üldse veebiajakirjanikud – milline on nende hariduslik taust ja millist teed pidi on nad ajakirjandusse sattunud ning mis neid on motiveerinud valima just veebiajakirjaniku elukutse. Vähegi esindusliku valimi saamiseks tuleks kindlasti koostada formaliseeritud küsitlus ning küsitluslehte ajakirjanike seas levitada.

Tali (2010) soovitas välja selgitada toimetusetöö sarnasused ja erinevused eri toimetustest lähtuvalt, mis oli ka käesoleva bakalaureusetöö üks algseid eesmärke, aga kuna üks suurimaid veebiväljaandeid Postimees.ee langes juhtkonna vastuseisu tõttu konkureerivas väljaandes töötavat ajakirjanikku oma toimetusse lubamast valimist välja, ei saanud ma seda päris nii teha, nagu oleksin tahtnud.

Kui üldse tahta toimetuste sarnasusi ja erinevusi välja tuua, tuleks paika panna ka kitsam valdkond, mida tahetakse uurida ning mille puhul saab kindel olla, et need erinevused ka valitud meetodit kasutades välja tulevad, sest nagu selgus erinevas vahetuses töötanud ERR-i uudisteportaali töötajate intervjuudest, on tööruitiinid ka toimetuse siseselt erinevad (näiteks vigade ennetamisel, vt lk 50). Sellest võib järeldada, et ajakirjanikul on antud toimetuse poolt vabadus oma tööruitiinid ise välja kujundada või pole väljaannete juhid veel kõiki reegleid oma toimetustes paika pannud.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö põhieesmärk oli välja selgitada peamised veebiajakirjanike tööd mõjutavad tegurid. Lisaks otsisin vastust küsimustele, millistele uudisväärtustele veebiajakirjanikud teemade valikul tuginevad ning kuidas on toimetustes reguleeritud vigade ennetamine ja nende tagantjärele parandamine. Ühtlasi uurisin, millised oskused peavad veebiajakirjanikul tänapäeval olema ja kellena veebiajakirjanikud end ise identifitseerivad. Empiirilise materjali kogumiseks kasutasin semistruktureeritud küsimustikuga süvaintervjuu meetodit.

Selgus, et peamised tegurid, mis veebiajakirjanike tööruutine suuremal määral mõjutasid, olid töökeskkond, *multitasking* ehk mitme tööülesande üheagne täitmine, nõuded lugude arvule või avaldamise sagedusele, teemade sissevool toimetusse ning konkurents.

Teemade valikul tuleks eristada kaheksa – klikkide ja uudisväärtuslikkuse põhist – väärtustamist. Esimesel juhul on tegemist olukorraga, kus ajakirjanik otsustab, millist lugu suuremalt välja mängida lugejanumbrite põhjal, teisel juhul oma isiklike arvamuste põhjal teema üldise olulisuse kohta. Uudisväärtuste puhul täheldas autor, et eelkõige väärtustatakse neid teemasid, mida ajakirjanik arvab oma väljaannet väärtustavat. Klassikalistele ülikoolis käsitletud uudisväärtustele ajakirjanikud enda sõnul igapäevaselt ei mõtle, vaid pigem lähtutakse nõ „kõhutundest“.

Vigade ennetamine ja parandamine on teema, milles autor näeb Eesti veebiajakirjanduses kõige suuremaid puudujääke. Intervjueeritavate tuleb tekib neil kiirustamisest tingitud lohakusvigu ette praktiliselt iga päev, kuid nende täielikuks ärahoidmiseks ei nähta muud varianti kui palgata toimetusse keeleteoimetaja, keda aga enamus toimetustel veel palgal ei ole või kui on, siis nagu selgus Tartu Postimehe näitel, ei jõua ka tema kõiki artikleid üle lugeda, vaid toimetab üle vaid oma nõ „lemmikute“ ehk sagedamini vigu tegevate ajakirjanike artiklid. Autor täheldas, et vigade parandus Eestis on erinevalt Rootsi tabloidi Expressenist läbipaistmatu ehk väiksemaid faktivigu parandatakse varjatult ilma sellest märki maha

jätmata. Küll aga põhjendatakse faktivigade parandamine lugeja jaoks ära operatiivlugude puhul, kus sündmus areneb ajas edasi ning kus operatiivteenistused on edastatud numbreid muutnud.

Veebiajakirjanike oskustest seati esikohale kiirus – nii kiirelt kirjutamine, kiirelt uute olukordadega kohanemine kui ka kiirelt uudisvoost olulise info eristamine. Lisaks väärtustati ka tehnilisi oskusi nagu video ja fotode tegemine ja töötlemine, laia silmaringi erinevate teemade kajastamisel ning valmidust toota uudiseid erinevate meediumide jaoks, mis kõik kokku teevad Domingo (2007) konvergentsi käsitluse järgi traditsioonilisest ajakirjanikust paljuoskusliku ajakirjaniku (*multiskilled journalist*).

Autor täheldas, et veebiajakirjanikel oli ennast raske identifitseerida. Nende identiteedid on lahustunud, sest ühel päeval võivad nad tööle tulla reporterina, kuid järgmisel peavad juba kehastuma ümber toimetaja rolli. Need, kes selle enda jaoks valmis olid mõelnud, identifitseerisid ennast reporteri või toimetajana, kuid osad neist ei tahtnud ennast üldse ajakirjanikuks nimetada, sest veebiajakirjandust kiputi vaatlema kui „teistsugust ajakirjandust“ (sama nähtuse tunnistajaks on olnud ka Karlsson (2007)), mis sünnib liiga kiiresti ja pealiskaudselt selleks, et seda ajakirjanduseks nimetada.

Autor tahab rõhutada, et käesoleva bakalaureusetöö valim ei ole nii suur, et pretendeerida absoluutsele tõeale ning pakkuda käsitletud teemade puhul läbilõiget kogu Eesti veebiajakirjandusest. Antud tööd, kus on tuginetud vaid intervjueeritud ajakirjanike isiklikele seisukohtadele, mis ei pruugi alati väljendada niivõrd organisatsiooni vaateid, tasub võtta pigem kui hea algmaterjalina laiapõhjalisemate uuringute läbiviimiseks, milleks tuleks kindlasti kombineerida erinevaid uurimismeetodeid ning ka valimit oluliselt laiendada.

SUMMARY

Factors influencing work of online journalists

Aim of present bachelor thesis is to find out main factors influencing the work of Estonian online journalists. Part of the aim is to map out their values in agenda setting and individual and organizational regulation in dealing with mistakes. The latter is closely related to the issues of transparency of newsroom work processes. The study also examines which professional skills are requisite in online-newsrooms, and how this in turn influences the self-identity of online reporter in comparison with conventional work routines of reporter working for paper edition.

The empirical grounds for this study were set through ethnographical survey of two online reporters. Newsroom observations gave an input to framing the plan of in depth interviews that constitute the empirical material of present study.

The results show that main factors influencing the work of an online journalist are environmental conditions of the newsroom, multitasking, organisational requirements on the number of news units, in-flow of newsworthy material to the newsroom, and competition with other online newspapers. The latter four are closely connected by another factor – time pressure and tempo.

Time and tempo also influence the editing process of news units. The units are edited subsequently to publishing and there seems to be no fixed system for the correction of mistakes. The amount and prevalence of factual and linguistic mistakes was marked as one of the biggest issue for all Estonian news sites and their journalists.

One interesting point that turned out to be problem for almost all respondents was the complexity of their identification. Most journalists didn't know if they should identify themselves as reporter, editor or if they are journalists at all. The more versatile working tasks online reporters come in contact with, the more dissolved their identity seems to be. Online reporters seem to be confused in identifying themselves as reporters or editors. This may be conditioned by unregulated roles that online journalists have to carry out.

Tempo was marked as one of the attribute essential for online journalist and in online journalism in general. Another aspect that was emphasised as significant skill for online journalist was technical competence (video and photo recording and editing). Independence and ability to work singly was another aspect pointed out as essential skill.

This study was also an input to my supervisor's research made in online newsroom of Swedish biggest tabloid newspaper Expressen, so in this bachelor thesis some Estonian results are compared with routines and values of Expressen's journalists, but not all results, because my tutor's research is yet to be finished completely.

Keywords: professional skills, multi-skilled professionalism, transparency, convergence, online-journalism, online-journalist identity, news room work process regulation.

VIIDATUD ALLIKAD

Boczkowski, P. (2004). *Digitizing the News. Innovation in Online Newspapers*. Cambridge, Mass. : MIT Press.

Deuze, M. (1999) Journalism and the web. An analysis of skills and standards in an online environment. *Gazette*, 61 (6): 373-390

Deuze, M. (2001). Online Journalism: Modelling the First Generation of News Media on the World Wide Web. *First Monday*, 6 (10), URL (kasutatud mai 2012)
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/893/802>

Deuze, M. (2005). What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism*, 6 (4): 442-464.

Domingo, D. (2008). Interactivity in the daily routines of online newsrooms: dealing with an uncomfortable myth. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13: 680-704

Dupagne, M. & Garrison, B. (2006). The meaning and influence of convergence: A qualitative case study of newsroom work at the Tampa News Center. *Journalism Studies*, 7 (2): 237-255

Eilders, C. (1996). The Role of News Factors in Media Use. Discussion Paper FS-III 96-104. Berlin : Wissenschaftszentrum. URL (kasutatud jaanuar 2012) <http://bibliothek.wz-berlin.de/pdf/1996/iii96-104.pdf>

Hennoste, T. (2008) *Uudise käsiraamat*. 2., kohendatud trükk. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Karlsson, M. & Strömbäck, J. (2010). Freezing the flow of online news. Exploring approaches to the study of the liquidity of online news. *Journalism Studies*, 11 (1): 2-19.

Karlsson, M. (2011). The immediacy of online news, the visibility of journalistic processes and restructuring of journalistic authority. *Journalism*, 12 (3): 279-295.

Karlsson, M. (2011). Immediacy of online news: journalistic credo under pressure. *Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association*. URL (kasutatud mai 2012)
<http://www.scribd.com/doc/46528653/Immediacy-of-online-news-Journalistic-credo-under-pressure#download>

Kase, K. (2011). *Eesti veebitoimetajate ajakirjanduslikud praktikad*. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Kenney, K., Gorelik, A. & Mwangi, S. (2000). Interactive features of online newspapers. *First Monday*, 5 (1). URL (kasutatud mai 2012)
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/720/629>

Kepplinger, H. M. ja Ehmig, S. C. (2006). Predicting news decisions. An empirical test of the two-component theory of news selection. *Communications*, 31: 25 – 43.

Laherand, M. (2008) *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn

Magee, C. M. (2006) The Roles of Journalists in Online Newsrooms. Online News Association, November 1, 2006, URL (kasutatud mai 2012)
<http://www.mediosparalapaz.org/downloads/INVESTIGATIONENGLISH.pdf>

Paterson, C. (2008). Introduction: Why Ethnography? Paterson, C. & D. Domingo (toim.). *Making Online News*. New York: Peter Lang Publishing, Inc., 1-11.

Paulussen, S. (2004) Online News Production in Flanders: How Flemish Online Journalists Perceive and Explore the Internet's Potential. *Journal of Computer Mediated Communication*. 9 (4) URL (kasutatud mai 2012) <http://jcmc.indiana.edu/vol9/issue4/paulussen.html>

Pujik, R. (2008). Ethnographic Media Production Research in a Digital Environment. Paterson, C. & D. Domingo (toim.). *Making Online News*. New York: Peter Lang Publishing, Inc., 29-40.

Rebane, M. (2007). *Online-ajakirjanduse areng Eestis*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Rupar, V. (2006). How did you find that out? Transparency of the Newsgathering Process and the Meaning of News. *Journalism Studies*, 7 (1): 127-143.

Steensen, S. (2009). What's stopping them? *Journalism studies*, 10 (6): 821-836

Stovall, J.G. (2004) *Web Journalism: Practice and Promise of a New Medium*. Pearson Education, Inc.

Tali, P. (2010). Eesti ajakirjanike töö iseloomu muutumine (1988-2009). Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Tähismaa, I. (2003). *Online uudised Eesti ajalehtedes*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Vengerfeldt, P., Runnel, P. (2004). *Uus meedia Eestis*. Vihalemm, P. (toim.). Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 233-256.

Vihalemm, Triin. 2003. Sotsiaalteaduste uurimismeeotodid. Intervjueerimine. Õppematerjal.

LISAD

Lisa 1. Süvaintervjuude struktuur

	Küsimused reporteritele	Küsimused toimetajatele
TÖÖKESKKOND JA TÖÖKORRALDUS		
1	How would you describe the news-room conditions you have to work in? Kirjelda palun toimetuse keskkonda, milles sa töötad.	Please describe the system how your newsroom works. How the work is divided between you and your reporters and boss. Kirjelda palun, kuidas teie toimetust töötab. Kuidas on töö jaotatud sinu, reporterite ja sinu ülemuse vahel?
2	What do you like about the environment? Mis sulle selle toimetuse keskoona juures meeldib?	
3	Are there factors that interfere your work (what are they)? Kuidas sulle tundub, on toimetuses selliseid tegureid, mis sinu tööd segavad?	
4	How many news items do you work on at the same time? Mitme uudiseühiku kallal sa korraga töötad?	Do you work on certain reporter's work or do you edit all the news items that come in row? Kas sa töötad kindla reporteri töö kallal või toimetad kõiki uudisühikuid, mis järjest sisse tulevad? Do you write stories as well? When precisely is a need for an editor to write a story? Kas sa kirjutad ka ise lugusid? Millal täpselt on vaja, et toimetaja loo kirjutaks?
5	(Is there a limit of stories that you have to publish that is given by your employer?) Kas sinu tööandja on ette kirjutanud, mitu "ühikut" sa päevas avaldama pead?	How many news items do you work during the day? Mitme uudisühiku kallal sa päevas töötad?
VÄÄRTUSED JA REGULATSIOON		
1	Please describe your work on a single news item step-by-step. Palun kirjelda samm-sammult oma tööd ühe "ühiku" ehk artikli kallal.	
2	Please tell what sort of news values you	Please tell what sort of news values are more

	<p>prioritize when you are writing a story for the web.</p> <p>Milliseid uudisväärtusi pead sa kõige olulisemaks, kui sa näiteks artiklit kokku paned? (struktureerid teksti ja pead otsustama, millise sündmuse sa ette poole paned ja millise taha poole, lähtuvalt uudisväärtusest)</p>	<p>important for you if you are editing a news story (e.g. if you rearrange the structure of the story or if you are writing a headline for the story).</p> <p>Millised uudisväärtused on sinu jaoks tähtsamad, kui sa uudislugu toimetad (näiteks struktureerid lugu ümber või pealkirjastad seda)</p>
	<p>DILEMMA:</p> <p>Mida sa teeksid näiteks siis, kui sul on valida, milline lugu veebis esiküljel eespool ja suuremalt välja mängida, kui sul on valida näiteks mingi kuulsusega seotud seltskonnaskandaali vahel või näiteks teate vahel, et valitsus hakkab arutama seaduseelnõu, mis mõjutab tervishoiusüsteemi ja puudutab paljusid maksumaksjaid. Kumba loo sa esimesena ja suuremalt välja mängid?</p>	
3	<p>How would you evaluate the importance on quickness in publishing an online-news story?</p> <p>Kui oluliseks pead sa kiirust <i>online</i>-uudislöö avaldamise juures?</p>	<p>Let's imagine a situation that an accident occurs: Would you publish a story with uncertain facts and less information or do you prefer to wait to get some more information about the event and publish it e.g. an hour later? On what basis do you make the decision on?</p> <p>Oletame, et juhtub õnnetus: kas sa avaldaksid loo pigem ebakindlate faktidega ja vähema informatsiooniga või ootaksid ära täiendava informatsiooni ja avaldaksid selle näiteks tund aega hiljem? Millele sa selliseid otsuseid langetades tugined?</p>
4	<p>Do you sometimes publish a story that has uncertain facts in it in order to supplement it later?</p> <p>Kas mõnikord juhtub, et avaldad loo näiteks ka nii, et esitad selles faktid, milles sa kindel pole (ja täiendad lugu hiljem jooksvalt)?</p>	<p>How often does it happen that you have to supplement the story later?</p> <p>Kui tihti juhtub, et sa pead lugu hiljem täiendama?</p>
5	<p>Have you ever corrected some mistakes afterwards in a news story? Does this happen often?</p> <p>Oled sa kunagi parandanud oma loos pärast avaldamist faktivigu? Aga õigekirjavigu? Kui sageli seda ette tuleb?</p>	

IDENTITEET JA PROFESSIONAALSED OSKUSED		
1	How would you professionally identify yourself – what is your profession/occupation? Kuidas sa ennast ameti järgi defineeriksid – mis elukutse sul on?	
2	Do you do something else besides writing and publishing stories (e.g. taking or retouche photographs, edit video or audio material). Kas sa teed veel midagi peale lugude kirjutamise-toimetamise? (Näiteks teed fotosid, videoid, montaaži vms)	Do you do something else besides editing the stories? Do you e.g. edit video-audio, photographs? Do you do the selection of illustrative material for the story? Teed sa peale lugude toimetamise veel midagi? Näiteks pead sa toimetama video- või audiomaterjali, fotosid? Kas sa valid loole illustratiivse materjali ise?
3	What do you think what should be taught to journalism students today in order for them to work in an online-newsroom? Mida peaks sinu hinnangul tänapäeval ajakirjandustudengitele õpetama, et nad saaksid veebitoimetuses hakkama? Millised oskused peavad veebiajakirjanikel olema?	